



# TERÖRLE MÜCADELEDE İHA'LARIN ROLÜ VE ETKİLERİ ÜST DÜZEY PKK'LI TERÖRİST LİDERLERİN VE OPERATİFLERİN TASFİYESİ

SİBEL DÜZ, MUHAMMET İSMAİL ÜZEN

**TERÖRLE MÜCADELEDE  
İHA'LARIN ROLÜ VE ETKİLERİ  
ÜST DÜZEY PKK'LI TERÖRİST LİDERLERİN  
VE OPERATİFLERİN TASFİYESİ**

## SİBEL DÜZ

Ortadoğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olan Düz 2014'te SETA Vakfı'nda araştırma asistanı olarak çalışmaya başlamıştır. 2019'da başlatılan ve halen faaliyetlerini sürdüren Terörizm Analiz Platformu (TAP) adlı veri tabanı ve web sitesinin proje koordinatörlüğünü yürütmektedir. 2021'den itibaren SETA'da araştırmacı olarak çalışmaktadır. SETA'nın yayımladığı *The Ascension of Turkey as a Drone Power: History, Strategy, and Geopolitical Implications* ve *Unpacking the Debate on Turkish Drones* adlı raporları kaleme almıştır. Askeri teknoloji ve strateji, terörizm ve ayaklanmayla mücadele ile insansız sistemler alanlarında araştırmalarını sürdürmektedir.

## MUHAMMET İSMAİL ÜZEN

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Ortadoğu Araştırmaları yüksek lisans programına devam eden Üzen, SETA Vakfı'nda Gelişen Askeri Teknolojiler Projesi ve Terörizm Analiz Platformu'nda (TAP) proje asistanı olarak görev yapmaktadır. Akademik ilgi alanları arasında uluslararası güvenlik, gelişen askeri teknolojiler ve terörizm yer almaktadır.

COPYRIGHT © 2023

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları 219  
I. Baskı: Mayıs 2023  
ISBN: 978-625-8322-60-6

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

### **SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI**

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE  
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90  
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

### **SETA | İstanbul**

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43  
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE  
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

### **SETA | Washington D.C.**

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106  
Washington D.C., 20036 USA  
Tel: 202 223 9885 | Faks: 202 223 6099  
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

### **SETA | Berlin**

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY  
berlin@setav.org

### **SETA | Brüksel**

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM  
Tel: +32 2 313 39 41

# TERÖRLE MÜCADELEDE İHA'LARIN ROLÜ VE ETKİLERİ ÜST DÜZEY PKK'LI TERÖRİST LİDERLERİN VE OPERATİFLERİN TASFİYESİ

Sibel Düz, Muhammet İsmail Üzen



SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI  
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH  
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية



# İÇİNDEKİLER

---

ÖZET | 7

GİRİŞ | 9

İHA'LAR VE ASKERİ KULLANIM ALANLARI | 13

İHA'LARIN TERÖRLE MÜCADELEDE KULLANIMI:

AVANTAJLAR VE RİSKLER | 19

TÜRKİYE'NİN TERÖRLE MÜCADELEDE İHA KULLANIMI | 25

Türkiye'nin İHA'ları Terörle Mücadelede Operasyonel Kullanım Alanları  
ve Hedefleri | 27

Türkiye'nin İHA Kullanma Stratejisinin PKK Üzerindeki Etkileri | 49

Türkiye'nin İHA Kullanımının Askeri Etkileri | 69

SONUÇ | 71



# ÖZET

---

Bu rapor İHA'ların terörle mücadele operasyonlarının etkinliğindeki mevcut ve olası rolünü askeri ve operasyonel kullanım alanları, avantajları ve muhtemel riskler çerçevesinde değerlendirmekte; Türkiye'nin PKK terör örgütü ile mücadele deneyimini göz önünde bulundurarak operasyonel ve stratejik etkilerine önem atfetmektedir. İki farklı veri tabanının (Terörizm Analiz Platformu ve Türkiye's Enemy Killed in Action Dataset) verilerinden istifade edilerek kaleme alınan bu raporda, terörle mücadele operasyonlarında İHA'ların, terör örgütü PKK'nın organizasyonel yapı ve komuta kademesi, nitelikli insan kaynağı ile ana materyal kaynakları ve taktiksel dönüşümü üzerindeki etkileri incelenmiştir.



# GİRİŞ

---

İnsansız hava araçları (İHA'lar)<sup>1</sup> yirminci yüzyılda başta ABD tarafından olmak üzere terörle mücadele operasyonlarında sıklıkla kullanılmaya başlanmış ve gelişen teknolojinin en gözde askeri silah sistemlerinden biri olmuştur. İstatistiklere göre en az 95 ülkenin envanterinde İHA sistemleri bulunmakta ve en az 24 ülkenin askeri amaçlı İHA geliştirmekte olduğu belirtilmektedir.<sup>2</sup> Bununla beraber ABD, Çin, Fransa, İngiltere, İran, İsrail, Rusya ve Türkiye yerli İHA programlarına sahip olan ülkeler arasında yer almaktadır.<sup>3</sup> Ayrıca dünya üzerindeki çatışma alanlarının neredeyse tamamında İHA'lara rastlanmaktadır. Bu bağlamda İHA'ların çatışma ortamındaki en çarpıcı örnekleri ise Afganistan, Irak, Libya, Pakistan, Somali, Suriye ve Yemen'de terör örgütleri ve devlet dışı silahlı aktörlere karşı yürütülen operasyonlarda görülmürken; İkinci Karabağ Savaşı (2020) ve Rusya-Ukrayna savaşı (2022) ile İHA'ların devletler arası savaş ve çatışmalardaki rolünün giderek artması beklenmektedir.<sup>4</sup>

Her ne kadar İHA pazarında ABD, Çin ve İsrail yapımı sistemlerin ağırlıklı olarak yer aldığı biliniyor olsa da Türkiye'nin özellikle TB2 ve ANKA ile son yıllarda önemli bir oyuncu olarak öne çıkmaya başladığı görülmektedir. Türk İHA'ları-

---

1 Bu raporda kavram karmaşasının önüne geçmek amacıyla silahlı ve silahsız tüm İHA'lar için sadece İHA tabiri kullanılmıştır.

2 Dan Gettinger, *The Drone Databook*, (The Center for the Study of the Drone, New York: 2019).

3 "Who Has What: Countries Developing Armed Drones", New America, <https://www.newamerica.org/international-security/reports/world-drones/who-has-what-countries-developing-armed-drones/>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2022).

4 Sibel Düz, *Unpacking the Debate on Turkish Drones*, (SETA Rapor, İstanbul: 2022).

nın Irak ve Suriye operasyonlarındaki etkinliği, İkinci Karabağ Savaşı'ndaki oyun değiştirici rolü, Libya iç savaşında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından tanınan Ulusal Mutabakat Hükümetine sağlamış olduğu önemli hava gücü ve son olarak da Ukrayna-Rusya savaşındaki kullanımını göz önünde bulundurulduğunda gerek çatışma alanlarında gerekse askeri doktrin tartışmaları nezdinde dikkat çekici bir gündem maddesi olarak kendine yer edinmektedir.<sup>5</sup>

Bununla beraber Türkiye'nin iç ve dış güvenliğini tehdit eden terörist gruplarla mücadelesinde de Türk İHA'larının etkin bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Özellikle PKK'ya yönelik terörle mücadele operasyonlarında İHA'lar sınır hatları, kırsal alanlar ve şehir içinde gözetleme ve keşif görevlerinde kullanılmış; ayrıca terör örgütünün sözde lider kadrosuna yönelik operasyonlarda ise etkili bir tasfiye aracı olarak öne çıkmıştır. Zira İHA'lar bu operasyonlarda Türk güvenlik güçleri için hedef işaretleme ve gözetleme faaliyetlerini yerine getirdiği gibi doğrudan belirlenmiş hedeflere yönelik taarruz görevlerini de icra etmiştir. Coğrafi şartların zorlu olduğu alanlarda ise Türk askerinin güvenli bölgede kalarak hedef takibi yapılabilmesine ve uygun bir anda hedeflerin etkisiz hale getirilmesine de olanak tanımıştır. Böylelikle teröristlerin saha avantajını kullanarak saklanmaya çalıştığı neredeyse her nokta Türk askeri için operasyonel bir konum haline gelmiştir.<sup>6</sup>

Bu raporda Türk İHA'larının terörle mücadele operasyonlarında üst düzey sözde liderler ve operatiflerin tasfiyesindeki rolü Terörizm Analiz Platformu (TAP) verileri ve teslim olan teröristlerin ifadeleri ışığında incelenecektir. Bu amaçla ilk olarak İHA'ların askeri alandaki kullanımını hakkında literatür incelenecek, devamında terörle mücadele operasyonlarındaki avantaj ve riskleri irdelendikten sonra Türkiye'nin terörle mücadelede İHA kullanımına değinilecektir. Bu noktada İHA'ların kullanım alanları ve hedefleri detaylandırılacak ve PKK üzerindeki stratejik etkileri hakkında terör örgütünün organizasyonel yapısı ve komuta kademesi, nitelikli insan kaynağı, ana materyal kaynakları ve operasyonel kabiliyetleri üzerindeki tesirlerine dair bir değerlendirme yapılacaktır. Son olarak ise İHA kullanımının güvenlik güçleri üzerindeki stratejik etkileri incelenecektir.

Bu raporda TAP'ın başta İçişleri Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığının düzenli olarak paylaştığı kamuoyu duyuruları olmak üzere ana akım medya ve açık kaynaklarda yer alan terör olayları bilgilerinden istifade ederek sınıflandırdığı veri tabanından faydalanılmıştır. Bu veri tabanında her bir operasyon verisi

5 David Axe, "Turkey Has Quickly Emerged as a Drone Power", National Interest, 1 Aralık 2021, <https://nationalinterest.org/blog/reboot/turkey-has-quickly-emerged-drone-power-197251>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2021); Düz, *Unpacking the Debate on Turkish Drones*.

6 *Türkiye'nin Stratejik Silah Kapasitesi*, ed. Abdullah Erboğa, (SETA Yayınları, İstanbul: 2019), s.179-180.

“tarih ve coğrafi konum”, “güvenlik ortamı”, “güvenlik birimi”, “operasyon birimi”, “operasyon hedef tipi”, “operasyon tipi” ve “zayıat sayısı” ana kategorileri ve ayrıca tanımlanan alt kategorilere göre sınıflandırılmıştır.<sup>7</sup> Raporda istifade edilen bir diğer kaynak Türkiye’s Enemy Killed in Action (EKIA) Dataset ise yine İçişleri Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı tarafından kamuoyuyla paylaşılan ve ana akım medyada yer alan; etkisiz hale getirilmiş ve kimliği açıklanmış teröristleri yaş, cinsiyet ve doğum yeri gibi kimlik bilgileri ile operasyon tarihi, konumu, operasyon birimi, türü ve kategorileri, mensup oldukları örgüt bilgileri ve rollerine göre sınıflandırmaktadır.<sup>8</sup>

Raporda altı çizilen ana bulgular şu şekildedir:

- Her ne kadar günümüzde İHA’ların sivil kullanım alanı artıyor olsa da bu araçlar ilk olarak askeri alanda savunma amaçlı üretilmiştir. İHA’ların askeri alandaki kullanımları incelendiğinde ise ağırlıklı olarak istihbarat, gözetleme ve keşif (*intelligence, surveillance, reconnaissance, ISR*) görevlerinde kullanıldığı görülmektedir. Bununla beraber İHA’lar, ISR görevlerine ek olarak taşıdıkları çeşitli faydalı yükler aracılığıyla saldırı, hedef benzetimi, elektronik harp ve özel amaçlı görevlerde de kullanılmaktadır.
- İHA’ların terörle mücadelede kullanımı yeni bir olgu olmasa da teknolojik gelişmeler sayesinde taktiksel ve operasyonel kullanımı son otuz yıl içerisinde önemli ölçüde artmıştır. Bu bağlamda İHA’ların terörle mücadeledeki kullanımına dair en tipik örnekleri ABD tarafından Afganistan, Pakistan, Somali ve Yemen’de El-Kaide’ye, Türkiye tarafından ise yurt içi ve yurt dışında (Irak ve Suriye) PKK’ya yönelik gerçekleştirilen operasyonlarda görülmektedir.
- İHA’ların terörle mücadelede etkili bir enstrüman haline gelmesinde kullanıcıya sağladığı avantajlar; esnek ve çok yönlü operasyonel kullanıma uygunluk, hassas operasyon icra edebilme, askeri ve diplomatik krizlerin önüne geçebilme ve psikolojik etki olarak ön plana çıkmaktadır.
- Türk güvenlik güçleri başta taktik ve stratejik istihbarat, gözetim, hedef tespiti ve keşif faaliyetleri olmak üzere yakın hava desteği ve kuvvet muhafazası,

7 TAP veri toplama ve sınıflandırma yöntemi için bkz. “Our Methodology”, TAP, <https://tap-data.com/category/yontem-3>, (Erişim tarihi: 28 Mart 2023).

8 Türkiye’s Enemy Killed in Action (EKIA) Dataset. İçişleri Bakanlığı ve TSK açıklamaları ile ana akım medyada yer alan terörle mücadele operasyonlarında ölü olarak ele geçirilen teröristlerin kimlik bilgileri ve operasyon detayları 14 farklı parametreye göre sınıflandırılmıştır. Sibel Düz tarafından koordine edilen çalışma açık verilere dayanmakta olup, “Türkiye’s Disposition Matrix” adlı proje kapsamında geliştirilmeye devam edilmekte ve üçüncü kişi veya kurumlarla paylaşılmamaktadır. Veri toplama sürecinde katkıda bulunan Elif Cerrahoğlu ve Mehmet Salah Devrim’e teşekkür ederiz.

önleyici, cezalandırıcı ve imha edici taarruzi operasyonlar ve propagandaya karşı koyma gibi birçok askeri görevde İHA'ları enstrümentalize etmektedir.

- Türkiye'nin terörle mücadelesinin başarısında İHA'lar destekleyici ve tamamlayıcı bir rol oynamaktadır.
- İHA kullanımının Türkiye'ye terörle mücadelede ofansif bir avantaj ve üstünlük sağladığı görülmektedir.
- İHA'ların kullanımı terör örgütü PKK'nın hareket kabiliyetini ve terör saldırısı gerçekleştirme potansiyelini fark edilir bir şekilde zayıflatmıştır.
- Irak sahasında yürütülen terörle mücadele operasyonlarına coğrafi derinlik kazandırılması doğrultusunda hava/hava destekli ve İHA/İHA destekli operasyonlar önemli bir katalizör görevi üstlenmiştir.
- Nümerik olarak hava gücü ve İHA destekli operasyonlarda güvenlik güçlerinin tahrip kapasitesinin de göreceli olarak arttığı görülmektedir.
- İHA operasyonlarında PKK'nın sözde lider kadrolarının stratejik bir hedef haline geldiği görülmekte ve terörle mücadele operasyonlarında İHA kullanımını Türkiye'nin terörle mücadele stratejisinde ilkesel bir adaptasyonun da ispatı niteliğindedir.
- Her ne kadar stratejik olarak terörle mücadele operasyonlarının odak merkezi Türkiye'nin dışındaki sahaya yayılmak istense de terör örgütünün sözde lider kadrolarının tasfiyesini hedefleyen operasyonların nümerik çoğunluğunu Türkiye'de gerçekleştirilen operasyonlar oluşturmaktadır.
- İHA kullanımı terör unsurlarının baskılanarak şiddetin yönünün tayin edilmesi ve terör eylemlerinin Türkiye sahasından uzaklaştırılmasında da önemli bir paya sahiptir. Böylece terörle mücadelenin yerinde ve ileride sürdürülerek ülke topraklarının güvende olmasını desteklemektedir.
- PKK'nın komuta kademesinin tasfiyesine yönelik operasyonlarda İHA'lar ile merkezi komuta kontrol kapasitesi tahrip edilmekte, terör örgütünün nitelikli insan kaynağını hedef alan operasyonlarda terör örgütü kritik teknik uzmanlık geliştiren unsurların niteliklerinden mahrum edilmektedir. Ayrıca İHA'lar teröristlerin ana materyal kaynaklarını tespit ve yok etmede önemli bir avantaj sağlamaktadır.
- İHA faaliyetlerinden kaçınabilmek ve korunabilmek amacıyla terör örgütü taktiksel dönüşüm, kaçınma ve korunma mekanizmaları ile karşı saldırı taktikleri geliştirmek zorunda kalmaktadır.

# İHA'LAR VE ASKERİ KULLANIM ALANLARI

---

İHA'lar en yaygın şekliyle “uzaktan komuta edilen ya da daha önceden programlanmış bir şekilde belirli bir seyir rotası üzerinde uçan ve araç içerisinde pilot ya da yolcu içermeyen hava araçları” olarak tanımlanmaktadır.<sup>9</sup> Bu araçların sahip olduğu en temel karakteristik özellikler ise uzaktan kontrol edilmeleri, uçuş manevraları yapabilmeleri ve füze ya da roket gibi tek kullanımlık güdümlü mühimmatların aksine yeniden kullanıma uygun olmalarıdır.<sup>10</sup> Öte yandan ABD Federal Havacılık İdaresine (FAA) göre ise İHA'lar “içerisinde herhangi bir pilot olmayan ve havada uçuşu için kullanılan ya da kullanılması planlanan araçlar” olarak tanımlanmakta ve bu tanımın içerisine uçak ve helikopter gibi her türden araç girebilmektedir.<sup>11</sup> Ayrıca İHA'lar kameralar, kullanım amaçlarına göre sensörler, haberleşme araçları ve faydalı yükler taşımaktadır. Bu araçlar bir pilot tarafından uzaktan kontrol edilmekte veya önceden programlanmış bir rota dahilinde otomatik olarak uçuş yapabilmektedir.

Bununla beraber İHA'lar ağırlıkları, menzilleri, uçuş süreleri, taşımış oldukları faydalı yükler, kullanım alanları ve teknik özellikleri göz önünde bulundurulduğunda kendi içerisinde oldukça geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Bu bağlamda

---

<sup>9</sup> *Handbook of Unmanned Aerial Vehicles*, ed. Kimon P. Valavanis ve George J. Vachtsevanos, (Springer Reference, New York: 2015), s. 44.

<sup>10</sup> Michael J. Boyle, *The Drone Age: How Drone Technology Will Change War and Peace*, (Oxford University, Oxford: 2020), s. 8.

<sup>11</sup> “Unmanned Aircraft”, Pilot/Controller Glossary, [https://www.faa.gov/Air\\_Traffic/publications/atpubs/pcg\\_html/glossary-u.html](https://www.faa.gov/Air_Traffic/publications/atpubs/pcg_html/glossary-u.html), (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2022).

boyutlarına atıf yapılarak çok küçük, küçük, orta ve büyük İHA sınıflandırmaları yapılabildiği gibi bu araçlar sahip oldukları menzil ve uçuş süresi ya da ağırlıklarına göre çeşitli kategorilere de ayrılabilir. <sup>12</sup>

Bir başka sınıflandırmaya göre ise stratejik, operasyonel ve taktik olmak üzere üç tip İHA bulunmaktadır. Buna göre Global Hawk gibi yüksek irtifa uzun dayanım (*high altitude long endurance*, HALE) sınıfı İHA'lar stratejik olarak nitelendirilmektedir. Zira bu araçlar uzun menzilleri sayesinde düşman toprakları üzerinde keşif ve gözetleme faaliyetleri yapmaktadır. Reaper ya da Predator gibi operasyonel İHA'lar ise keşif faaliyetlerine ek olarak silahlandırılarak taarruz amaçlı da kullanılabilir. Taktik İHA'lar ise alçak menzil ve irtifada uzaktan kontrolle ya da daha önceden belirlenmiş bir rota dahilinde faaliyet göstermektedir. Görev alanları genellikle kalabalık alanların kontrolü ve sınır güvenliği olabildiği gibi taarruz görevinde de kullanılmaktadır. <sup>12</sup>

NATO ise bu sınıflandırmayı İHA'ları üç sınıfa ayırarak yapmaktadır. Bu amaçla Sınıf-I mikro, mini ve küçük İHA'lar olarak belirlenirken Sınıf-II'de taktik İHA sistemleri, Sınıf-III'te ise orta irtifa uzun dayanım (*medium altitude long endurance*, MALE) ve HALE İHA'lar bulunmaktadır. <sup>13</sup>

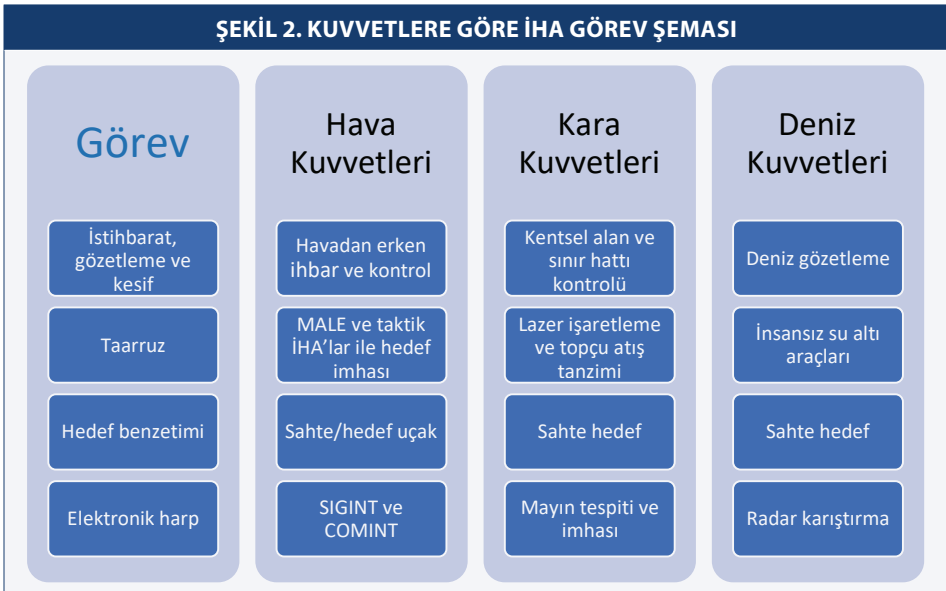
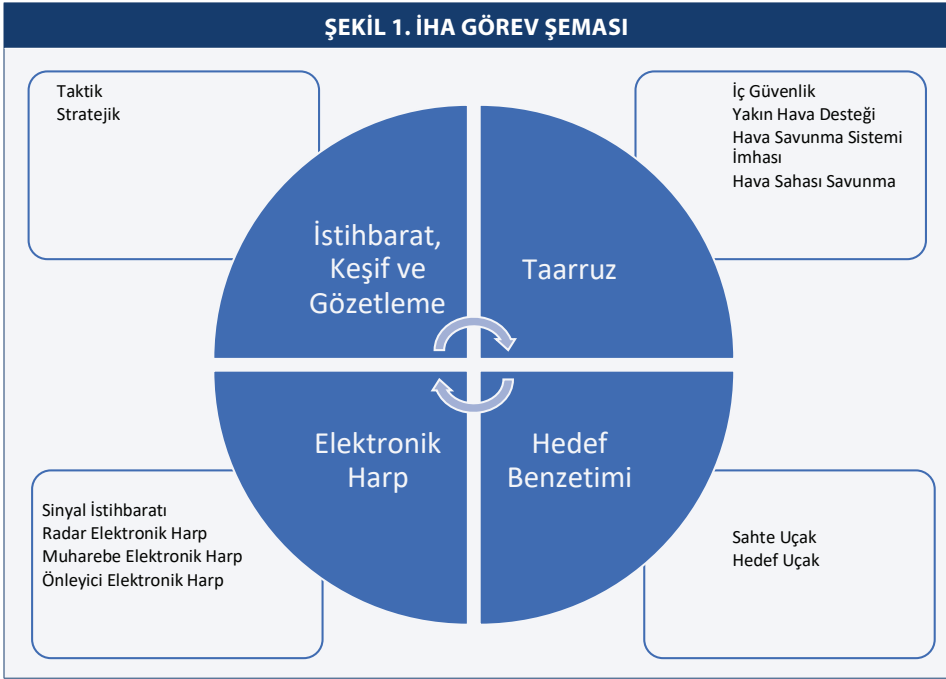
TABLO 1. NATO İHA SINIFLANDIRMASI				
Sınıf	Kategori	Kullanım	Operasyon Menzili	İrtifa
Sınıf-1 (< 150 kg)	Mikro	Taktik Alt-Birim	5 km'ye kadar (LOS)	200 ft (AGL) +
	Mini	Taktik Alt-Birim	25 km'ye kadar (LOS)	3,000 ft (AGL) +
	Küçük	Taktik Birim	50 km (LOS)	5,000 ft (AGL) +
Sınıf-2 (150 kg-600 kg)	Taktik	Taktik Formasyon	200 km (LOS)	18,000 ft (AGL) +
Sınıf-3 (> 600 kg)	MALE	Operasyonel	Sınırsız (BLOS)	45,000 ft (MSL) +
	HALE	Stratejik	Sınırsız (BLOS)	65,000 ft (MSL) +
	Taarruz	Stratejik	Sınırsız (BLOS)	65,000 ft (MSL) +

Kaynak: Joint Air Power Competence Centre (JAPCC)

Her ne kadar günümüzde İHA'ların sivil kullanım alanı artıyor olsa da bu araçlar ilk olarak askeri alanda savunma amaçlı olarak üretilmiştir. İHA'ların askeri alandaki kullanımları incelendiğinde ise ağırlıklı olarak ISR görevlerinde kullanıldığı görülmektedir. Bununla beraber İHA'lar, ISR görevlerine ek olarak taşıdıkları çeşitli faydalı yükler aracılığıyla saldırı, hedef benzetimi, elektronik harp ve özel amaçlı görevlerde de kullanılmaktadır.

<sup>12</sup> Prem Mahadevan, "The Military Utility of Drones", *CSS Analyses in Security Policy*, Sayı: 78, (2010).

<sup>13</sup> "A Comprehensive Approach to Countering Unmanned Aircraft Systems", JAPCC, (Ocak 2021), <https://www.japcc.org/books/a-comprehensive-approach-to-countering-unmanned-aircraft-systems/>, (Erişim tarihi: 28 Mart 2023).



İHA'ların en yaygın görevi sahadaki askeri birlikler için ISR faaliyetleri düzenlemektir. Bu bağlamda istihbarat yabancı ülkeler, düşman veya potansiyel olarak düşman unsurlar ile fiili veya potansiyel operasyon alanlarıyla ilgili mevcut bilgilerin toplanması, işlenmesi, entegrasyonu, değerlendirilmesi, analizi ve yorumlanmasıyla elde edilen bir sonuçtur. Keşif görevlerinde ise düşmanın faaliyet

ve hedefleri hakkında çeşitli yöntemler kullanılarak bilgi toplanmaktadır. Ayrıca belirli bir bölgenin meteorolojik, hidrografik ya da coğrafi özelliklerinin tespiti de keşif görevleri kapsamındadır. Gözetleme ise belirli bir alan, bölge ya da kişilerin sistematik biçimde görsel, işitsel ya da elektronik takibi olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla ISR görevleri bu üç faaliyetin bir senkronizasyonu ve entegre bir operasyon türü olarak görülmektedir.<sup>14</sup> Böylelikle İHA'lar ISR görevlerinde sahadaki askeri birlikler ve karar vericiler için adeta gerçek zamanlı bir göz niteliğine sahip olmaktadır. Dolayısıyla ISR görevleri İHA operasyonlarının en temel faaliyeti olarak yürütülmektedir.<sup>15</sup>

Bununla beraber ISR görevleri kendi içerisinde taktik ve stratejik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Taktik görevlerde temel amaç sahadaki birliklere anlık görüntü istihbaratı sağlamak ve topçu atışları için hedef işaretlemesi yapmaktır. Stratejik görevlerde ise yüksek irtifada daha geniş bir alan üzerinde daha uzun süre görüntü istihbaratı sağlanmaktadır.<sup>16</sup> ISR görevleri için günümüze kadar ağırlıklı olarak savaş uçakları kullanılmış ve gelişmiş radar teknolojilerinden önce görevlerini neredeyse engellenmeden yerine getirmişlerdir. Özellikle 1950'lerden itibaren hava savunma ve füze sistemlerinin gelişmesiyle beraber savaş uçakları için yüksek irtifa, hız ve radar kesit alanı daha da önemli hale gelmiştir.

Günümüzde ise savaş uçaklarının yanı sıra İHA'lar da ISR görevleri için kullanılmış; taşıdıkları sensörler ve faydalı yükler vasıtasıyla da taktik/stratejik görüntü (*imagery intelligence*, IMINT) ve sinyal (*signals intelligence*, SIGINT) istihbaratı elde edilmesinde önemli bir unsur olarak öne çıkmaya başlamıştır.<sup>17</sup> Dahası yüksek irtifaya çıkabilmeleri ve düşük radar kesitine sahip olmaları hava savunma sistemlerinin aktif olduğu alanlarda savaş uçaklarına nazaran daha gizli operasyonların gerçekleştirilmesine de olanak sağlamaktadır.

İHA'ların askeri alandaki ikinci kullanım alanı ise taarruz görevleridir. Bu görevin yerine getirilebilmesi için lazer işaretleyici ya da hassas güdümlü mühimmatlar gibi göreve uygun faydalı yükler taşımaları gerekmektedir.<sup>18</sup> Böylelikle İHA'lar tarafından işaretlenen hedefler karadan daha hassas bir şekilde ikincil zararı en aza

14 "Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance", Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms", 8 Kasım 2010, [https://irp.fas.org/doddir/dod/jp1\\_02.pdf](https://irp.fas.org/doddir/dod/jp1_02.pdf), (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2022).

15 *Strategic Concept of Employment for Unmanned Aircraft Systems in NATO*, (JAPCC, UAS CONEMP Report, 2021).

16 *Türkiye İHA Sistemleri Yol Haritası (2011-2030)*, (Savunma Sanayii Müsteşarlığı, Ankara: 2011), s. 28-29.

17 Jack Watling, *Routledge Handbook of Air Power, Airborne Intelligence, Surveillance and Reconnaissance*, (Routledge, Londra: 2018), s. 112.

18 *Strategic Concept of Employment for Unmanned Aircraft Systems in NATO*.

indirgeyerek vurulabilecektir.<sup>19</sup> ISR faaliyetlerinin bir parçası olarak görülebilen iç güvenlik görevlerinde toplanan görüntü istihbaratı vasıtasıyla fırsat hedeflerinin etkisiz hale getirilmesi hedeflenmektedir. Bunun için de göreve uygun sabit kanatlı İHA'ların kullanılması gerekmektedir.<sup>20</sup> Bunun yanı sıra İHA'ların taarruz görevleri arasında yakın hava desteği, hava savunma sistemleri imhası ve hava sahası savunma alt görevleri de yer almaktadır. Yakın hava desteğinde önceden ya da anlık olarak belirlenen kara hedeflerine yönelik operasyonlar düzenlenerek etkin ateş gücüyle bastırılması planlanırken elektronik harp sistemleriyle donatılan İHA'lar aracılığıyla da hava savunma sistemlerinin imhası ya da konumlarının tespiti amaçlanmaktadır. Hava sahası savunma görevi ise teknolojik gelişmelere bağlı olarak uzun vadede gerçekleştirilmesi planlanan bir görev çeşididir.<sup>21</sup>

Bununla beraber İHA'lar hedef türüne göre sabit ya da hareketli hedeflere yönelik taarruz görevleri de gerçekleştirmektedir. Sabit hedefler arasında mühimmat depoları, askeri üs ya da karargah gibi alanlar ya da önceden belirlenmiş kritik altyapılar olabilmektedir. Hareketli hedeflerde ise yüksek irtifa ve uzun dayanım süresine sahip İHA'lar kullanılarak hedeflerin belirlenmesi, işaretlenmesi, takip edilmesi ve devamında taarruz görevinin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.<sup>22</sup>

İHA'ların askeri alandaki üçüncü görevi ise hedef benzetimidir. Bu görevin kendi içinde "hedef uçak" ve "sahte uçak" benzetimi olarak iki alt dalı bulunmaktadır. Hedef uçak görevi uçaksavar veya füze eğitimi amaçlı faaliyetlerde gerçekleştirilirken sahte uçak benzetiminin amacı farklı tip uçakların radar izini kullanarak hava savunma sistemlerinin aldatılmasıdır. Böylece hava savunma sistemlerinin meşgul edilmesi, mühimmatını sarf etmesi ya da konumlarının tespit edilerek imha edilmesi planlanır. Bunun yanı sıra sahte uçak benzetiminde hava savunma sistemlerine yönelik çok sayıda "sahte hedef" aracılığıyla şaşırtma, yanıltma ya da saptırma amaçlı kullanımlar da yer almaktadır.<sup>23</sup>

İHA'ların askeri alandaki dördüncü kullanımı ise "elektronik harp" faaliyetleridir. Bu görevin gerçekleştirilmesi için göreve uygun elektronik harp sistemleri ile donatılmış İHA'ların kullanılması gerekmektedir. Böylelikle hedef unsurlara yönelik radar ve haberleşme sistemlerinin dinlenmesi suretiyle SIGINT istihbaratı toplanabilmektedir. Bunun için İHA'ların yüksek irtifaya çıkabilmesi ve uzun

19 Sertaç Aksan, "SİHA'lar İşaretleyecek Topçu Birlikleri Vuracak", TRT Haber, 31 Ağustos 2020.

20 Türkiye İHA Sistemleri Yol Haritası (2011-2030), s. 28-29.

21 Türkiye İHA Sistemleri Yol Haritası (2011-2030).

22 "Unmanned Aerial Vehicles: Implications for Military Operations", DTIC, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA425476.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Kasım 2022).

23 İHA Sistemleri Yol Haritası (2011-2030), s. 30-31.

dayanıma sahip olması gerekmektedir. SIGINT istihbaratının yanı sıra hedef unsurların hava savunma sistemlerine yönelik radar karıştırma (*jamming*) faaliyeti yürüterek tespit, takip ya da yönlendirme kabiliyetlerinin engellenmesi amaçlanır. Ayrıca karıştırma görevi ile hedef unsurların muharebe sistemlerinin etkisiz hale getirilmesi amaçlanırken veri bağlantılarına yönelik karıştırma görevleriyle de bilgi aktarımının engellenmesi sağlanır. Son olarak İHA'lar elektronik harp sistemleri vasıtasıyla uzaktan kumandalı patlayıcıları etkisiz hale getirerek önleyici görevlerde kullanılabilir. <sup>24</sup>

Yukarıda sayılan tüm bu görevlerin yanı sıra İHA'lar çeşitli özel amaçlı görevlerde de yer alabilirler. Bu bağlamda kimyasal, biyolojik, radyoaktif ve nükleer silahları (KBRN) tespit, haberleşme desteği, mayın ve patlayıcı tespitinde, kargo taşıma ve arama kurtarma faaliyetleri gibi alanlarda da İHA'lar kullanılmaktadır. <sup>25</sup>

---

<sup>24</sup> İHA Sistemleri Yol Haritası, (2011-2030).

<sup>25</sup> İHA Sistemleri Yol Haritası, (2011-2030).

# İHA'LARIN TERÖRLE MÜCADELEDE KULLANIMI: AVANTAJLAR VE RİSKLER

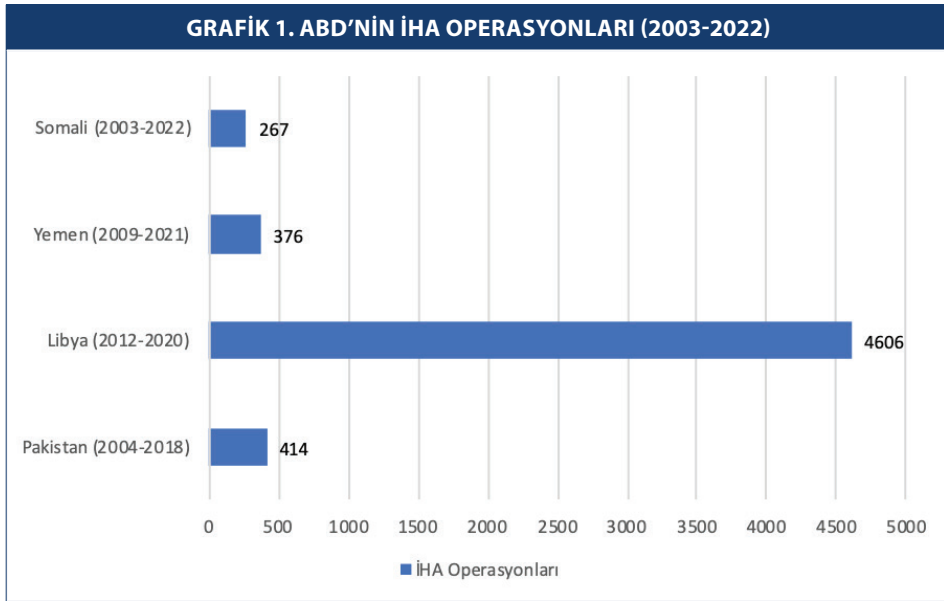
İHA'ların terörle mücadelede kullanımı yeni bir olgu olmasa da teknolojik gelişmeler sayesinde taktiksel ve operasyonel kullanımı son otuz yıl içerisinde önemli ölçüde artmıştır. Bu bağlamda İHA'ların terörle mücadeledeki kullanımına dair en tipik örnekler ABD tarafından Afganistan, Pakistan, Somali ve Yemende El-Kaide'ye, Türkiye tarafından ise yurt içi ve yurt dışında (Irak ve Suriye) PKK'ya yönelik gerçekleştirilen operasyonlarda görülmektedir. Konuyla ilgili literatürde ise ağırlıklı olarak ABD'nin İHA operasyonları üzerine çalışmalar yürütülmekte ve İHA'ların bu operasyonlardaki etkinliği hakkında çıkarımlar yapılmaya çalışılmaktadır.<sup>26</sup> ABD tarafından Yemende 376, Somali'de 273, Pakistan'da 414, Libya'da 550 İHA operasyonu icra edilmiştir (Grafik 1).

Tarihsel olarak incelendiğinde ABD'nin Afganistan'daki İHA operasyonları George W. Bush dönemine kadar uzanmaktadır. ABD'nin "terörle savaş" (*war on terror*) olarak kavramsallaştırdığı askeri operasyonlarda İHA'ların kullanımı kritik bir role sahip olmuştur. Zira bu operasyonlarda gerek ülke içi siyasi dinamikler gerekse dönemin ABD Başkanı Barack Obama ile ABD'nin yabancı ülkelerdeki askeri varlığını azaltmaya yönelik politikalar İHA'ları daha da önemli bir konuma getirmiştir.

26 Örneğin bkz. Patrick B. Johnston ve Anoop K. Sarbahi, "The Impact of US Drone Strikes on Terrorism in Pakistan", *International Studies Quarterly*, Cilt: 60, Sayı: 2, (2016), s. 203-219; Asfandyar Mir ve Dylan Moore, "Drones, Surveillance, and Violence: Theory and Evidence from a US Drone Program", *International Studies Quarterly*, Sayı: 63, (2019), s. 846-62; Aqil Shah, "Do U.S. Drone Strikes Cause Blowback? Evidence from Pakistan and Beyond", *International Security*, Sayı: 42, (2018), s. 47-84.

Pakistan'da ise ilk İHA operasyonu 2004'te Güney Veziristan bölgesinde gerçekleştirilmiş ve ikisi sivil en az altı kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. Bu bölgedeki operasyonlar ağırlıklı olarak Pakistan'ın FATA bölgesinde yoğunlaşırken İHA operasyonları da çoğunlukla Tahrik-i Taliban (Pakistan Talibani) ve Hakkani Ağ'na yönelik olarak gerçekleştirilmiştir.<sup>27</sup>

ABD'nin Somali'deki operasyonları ise 2001'e kadar uzanırken ülkedeki ilk İHA operasyonu 2011'de El-Kaide bağlantılı iki kişinin etkisiz hale getirilmesiyle sonuçlanmıştır.<sup>28</sup> Son olarak Yemen'deki İHA operasyonları 2002'de bir aracın içinde başkentin güneyinden Marib şehrine doğru giden El-Kaide bağlantılı altı kişinin Predator İHA'dan atılan Hellfire füzeleri ile etkisiz hale getirilmesiyle başlamıştır.<sup>29</sup> Öte yandan ABD'nin bu ülkelerde gerçekleştirdiği İHA operasyonlarının terörle mücadeledeki rolü, etkinliği ve sivil kayıpların sayısı ilgili literatürde en çok tartışılan konular arasında yer almıştır.



Kaynak: CSIS

İHA'ların terörle mücadelede etkili bir enstrüman haline gelmesinde kullanıcıya sağladığı avantajlar ön plana çıkmaktadır. Operasyonel anlamda İHA'ların sağladığı avantajlar düşünüldüğünde ilk akla gelen esnek ve çok yönlü kullanı-

27 Johnston ve Sarbahi, "The Impact of US Drone Strikes on Terrorism in Pakistan", s. 203-219.

28 "Press TV's Somalia Claims 2011-12", TBIJ, 2 Aralık 2011, <https://www.thebureauinvestigates.com/stories/2011-12-02/press-tvs-somalia-claims-2011-12>, (Erişim tarihi: 3 Kasım 2022).

29 "The War in Yemen", New America, <https://www.newamerica.org/international-security/reports/americas-counterterrorism-wars/the-war-in-yemen>, (Erişim tarihi: 3 Kasım 2022).

ma uygun bir askeri donanım olmasıdır. Bir yandan istihbarat, gözetleme, hedef tespiti, keşif ve saldırı gibi farklı görevlerde operasyonel olarak kullanılabilirken diğer yandan insan fizyolojisinin kapasitesi ve limitlerinden muaf oluşu, 3D görevleri<sup>30</sup> yerine getirmede kullanışlı olması ile İHA'lar zorlu askeri görevlerin tatbik edilmesinde artı değer katmaktadır.<sup>31</sup> İnsan gücünden operasyon esnasında verimli bir şekilde istifade edilmesini de kolaylaştırmaktadır. Örneğin bir pilot birden fazla İHA'yı kontrol edebilirken geleneksel savaş uçağı pilotları için aynı durum söz konusu değildir.

İHA'ların bir diğer avantajı yüksek irtifada operasyon icra edebilme, uzun gözetleme süresi, radar ve sensör sistemleri tarafından zor tespit edilmeleri neticesinde görevin başarılı bir şekilde tatbik edilmesine sundukları katkıdır. İHA'lar sahip oldukları bu teknik donanımlar neticesinde düşman hava sahasında savaş uçaklarına karşı nispeten gizli ve sessiz bir şekilde görevini tatbik edebilmektedir. Düşman hava sahasına derin penetrasyon yapabilme kabiliyetleriyle de İHA'lar henüz savaş uçaklarının yerini almasa da terörle mücadele eden ülkelerin sınırları ve ötesinde güvenlik güçlerine bir kuvvet çarpanı olarak hizmet etmektedir.<sup>32</sup> Bunların yanı sıra İHA'lar çatışma alanlarındaki askeri birliklere taktiksel seviyede durumsal farkındalık kazandırarak operasyonel unsurlara yönelik riskleri minimize etmekte ve operasyonların daha efektif bir şekilde icra edilmesine katkı sunmaktadır.<sup>33</sup>

Operasyonel avantajlarının yanı sıra daha az maliyetli bir askeri seçim olmaları da İHA'ları avantajlı kılmaktadır. Örneğin operasyon icra edilmesi planlanan bir arazide yerel askeri unsurlar yerine İHA'ların hava gücünden istifade edilmesi daha az maliyetli görülmektedir. Ayrıca İHA'ların üretimi savaş uçaklarına göre daha ucuz, olası zayıatlarında ise ikamesinin yapılması daha kolay ve yakıt tüketimi daha düşüktür.<sup>34</sup> Savaş uçaklarına oranla düşük pilotaj eğitimi maliyeti de

30 İHA'lar 3D (*dull, dirty, dangerous*; sıkıcı, kirli ve tehlikeli) olarak adlandırılan alanlarda insan hayatını tehlikeye atmadan görev yapabilmektedirler. Uzun süreli sıkıcı, kimyasal olarak tehlikeli alanlarda icra edilen ve insan hayatını tehlikeye atan görevlerde uygun platforma dönüşmektedir. Bkz. Düz, *Unpacking the Debate on Turkish Drones*.

31 Mehmet Fevzi Dörtbudak, "Unmanned Aerial Vehicles (UAVs): A New Tool in Counterterrorism Operations?", *Sensors, and Command, Control, Communications, and Intelligence (C3I) Technologies for Homeland Security, Defense, and Law Enforcement XIV*, Cilt: 9456, (2015).

32 Salih Akyürek, Mehmet Ali Yılmaz ve Mustafa Taşkıran, *İnsansız Hava Araçları Muharebe Alanında ve Terörle Mücadelede Devrimsel Dönüşüm*, (Bilgesam, Rapor, Ankara: 2012).

33 Michael Mayer, "The New Killer Drones: Understanding the Strategic Implications of Next-Generation Unmanned Combat Aerial Vehicles", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Cilt: 91, Sayı: 4, (2015), s. 765-780.

34 Rely Victoria ve Virgil Petrescu, "Some Aspects of Modern Drones", *Journal of Aircraft and Spacecraft Technology*, Cilt: 5, (2021), s. 21-40.

İHA'ların artıları arasında yer almaktadır. Ayrıca İHA'lar yer istasyonundan bir operatör vasıtasıyla komuta edildikleri için çatışma alanlarında pilotların hayatının riske atılmasını da engellemektedir.

İHA'lar sayesinde hassas hava operasyonları icra edilerek olası sivil kayıplar önlenilmekte, minimum zayıat ile hassas operasyonlar gerçekleştirilebilmektedir. Zira İHA'lar hassas güdümlü mühimmatlar aracılığıyla hedefleri nokta atışıyla imha edebildiği gibi havada uzun süre kalış yeteneğiyle de hedefini uzun süre takip edebilmekte ve saldırı anında daha az sivilin zarar görmesi için uygun anı bekleyebilmektedir.<sup>35</sup>

İHA'ların bir diğer avantajı ise olası askeri ve diplomatik krizlerin önüne geçebilmeyi sağlayan bir donanım oluşlarıdır. Yerel askeri unsur yerine İHA'lar ile uzaktan müdahalenin seçildiği çatışma alanlarında kullanılan askeri birliklerin sayısı azalmaktadır. Daha az askeri birliğin konuşlanması ise bölgeye kapsamlı silah ve mühimmat lojistiğinin azalmasına, operasyonun müdahaleci bir yaklaşımla değerlendirilmeyip operasyon düzenlenen ülke ile olan ilişkilerin de yumuşak bir şekilde seyretmesine olanak tanımaktadır.<sup>36</sup> İHA operasyonları her ne kadar ev sahibi ülkenin topraklarındaki egemenliğine yönelik bir tehdit unsuru olarak algılanıyorsa da savaş uçaklarının ya da kara birliklerinin ilgili bölgeye sevk edilmesine kıyasla daha az tartışmalı bir niteliğe sahiptir.<sup>37</sup>

Son olarak İHA'ların terörle mücadele operasyonları esnasında terör örgütleri üzerinde bıraktığı psikolojik tahribat da bir diğer avantaj alanı olarak ön plana çıkmaktadır. Operasyonel kullanıcılarına asimetrik üstünlük sağlayan İHA'lar ofansif kullanıldığında nitelikli insan kaynağını imha etmekte, lojistik hatlarına ket vurarak mobilizasyon alanını daraltmakta ve terör örgütü üzerinde psikolojik bir baskı oluşturmaktadır.

Her ne kadar İHA'ların stratejik, taktiksel ve operasyonel bağlamlarda pek çok avantajı olduğu ve çatışma alanlarındaki faaliyetleri ve terörle mücadele operasyonlarının daha etkili bir şekilde yürütülmesini sağladığı öne sürülüyorsa da literatürde tam tersi görüşler de yer almaktadır. Bu bağlamda eleştirel yaklaşımlardan ilki İHA operasyonlarının sebep olduğu sivil zayıata yöneliktir. Özellikle ABD'nin Afganistan, Yemen ve Pakistan'da gerçekleştirmiş olduğu İHA operas-

35 Daniel Byman, "Why Drones Work: The Case for Washington's Weapon of Choice", *Foreign Affairs*, Cilt: 92, Sayı: 4, (2013), s. 32-43.

36 James Igoe Walsh, "The Rise of Targeted Killing", *Journal of Strategic Studies*, Cilt: 41, Sayı: 1-2, (2018), s. 143-159.

37 Byman, "Why Drones Work", s. 32-43.

yonlarında teröristlerin yanı sıra bu kişiler ile bağlantıları olan bazı sivillerin de doğrudan terör örgütü üyeliği gerekçesiyle etkisiz hale getirildiği ifade edilmektedir. Dahası artan İHA operasyonları sivil halk üzerinde psikolojik bir baskı oluşturmakta, operasyon düzenlenen ülkenin siyasi erkini kendi halkı önünde etkisiz bir güç haline getirmektedir.<sup>38</sup>

TABLO 2. PAKİSTAN, LİBYA, YEMEN VE SOMALİ'DEKİ İHA OPERASYONLARI VE SİVİL KAYIPLAR				
	Sivil Kayıp		Toplam Kayıp	
	Minimum	Maksimum	Minimum	Maksimum
<b>Pakistan (2004-2018)</b>	245	303	2366	3702
<b>Libya (2012-2020)</b>	637	930	1867	2482
<b>Yemen (2009-2021)</b>	125	151	1390	1779
<b>Somali (2003-2022)</b>	33	120	1483	1965

Kaynak: CSIS

Bir diğer eleştirel yaklaşım ise İHA operasyonlarının terörizmi sona erdirmeye yetersiz kaldığına dairdir. Aralarında çok sayıda kadın ve çocuğun da olduğu sivil zayıat nedeniyle ABD'ye karşı intikam duygusuyla yerel halkın giderek radikalleşmeye başladığı ifade edilmektedir.<sup>39</sup> Bazı yazarlar El-Kaide gibi terör örgütlerinin sözde liderlerine yönelik *dekapitasyon*<sup>40</sup> operasyonlarının terör örgütlerini yok etmede işe yaramadığını, söz konusu grupların lider kayıplarına rağmen hem propaganda faaliyetlerine hem de terör örgütüne eleman kazandırmaya devam ettiğine işaret etmektedir.<sup>41</sup> Terör örgütlerinin faaliyetlerini sona erdirmediği gibi örgütsel şiddetin yayılımı ve daha şiddetli eylemlere başvurulmasında itici bir faktör dahi olabileceği tartışılmaktadır. Benzer şekilde başka bir çalışmaya göre ABD'nin İHA operasyonlarının terör örgütünün sözde liderleri, üst düzey yöneticileri ve üyelerinin etkisiz hale getirilmesi gibi niceliksel olarak bir sonuca ulaşmasına rağmen

38 Michael J. Boyle, "The Costs and Consequences of Drone Warfare", *International Affairs*, Cilt: 89, Sayı: 1, s. 1-29.

39 Boyle, "The Costs and Consequences of Drone Warfare"; "Obama's Drone War a 'Recruitment Tool' for Isis, Say US air Force Whistleblowers", *The Guardian*, 18 Kasım 2015.

40 Audrey Kurth Cronin *How Terrorism Ends: Understanding the Decline and Demise of Terrorist Campaigns* adlı kitabında *dekapitasyon* kavramını, terörizmle mücadele stratejilerinden biri olarak tanımlar. Cronin'e göre, *dekapitasyon* terör örgütlerinin liderliğini hedef alarak gerçekleştirilen bir stratejidir. Kitapta, suikast, yakalama veya teslim olma gibi çeşitli yollarla dekapitasyonun nasıl başarılacağı anlatılır.

Cronin, *dekapitasyonun* amacının örgüt liderlerini ortadan kaldırarak terör örgütünü zayıflatmak veya yok etmek olduğunu ifade eder. Ona göre, *dekapitasyon* bazı durumlarda etkili bir strateji olabilir ancak liderlik değişimi veya daha aşırı grupların oluşması gibi riskleri de beraberinde getirir.

41 Audrey Kurth Cronin, "Why Drones Fail: When Tactics Drive Strategy", *Foreign Affairs*, Cilt: 92, Sayı: 4, (2013), s. 44-54.

men El-Kaide'nin propaganda kabiliyetini azaltmadığını, dahası bu operasyonların söz konusu bölgelerde ABD karşıtlığını artırdığı için olumsuz siyasi sonuçları olduğunu öne sürmektedir.<sup>42</sup>

---

42 Megan Smith ve James Igoe Walsh, "Do Drone Strikes Degrade Al Qaeda? Evidence from Propaganda Output", *Terrorism and Political Violence*, Cilt: 25, Sayı: 2, (2013), s. 311-327.

# TÜRKİYE'NİN TERÖRLE MÜCADELEDE İHA KULLANIMI

Türkiye'nin terörle mücadele operasyonlarında İHA'larını kullanmaya başlaması 1980'lerin sonuna kadar uzanmaktadır. Bu dönemde İHA'ların önemi küresel ölçekte artmış, Türkiye de ihtiyaçları doğrultusunda bu araçlarla ilgilenmeye başlamıştır. Bu amaçla ilk olarak Birleşik Krallık menşeli Meggitt firmasından satın alınan Banshee adlı Hedef İHA 1989'da Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) envanterine girmiştir. 1994'e gelindiğinde ABD'li General Atomics'ten alınan GNAT 750 hizmete girerken aynı firmadan 1998'de I-GNAT adlı bir başka İHA daha satın alınmıştır ve 2005'e kadar kullanılmıştır. 2007-2010 arasında bu kez İsrail menşeli firmalardan Heron, Searcher ve Aerostar İHA'ları edinilerek kullanılmaya başlanmıştır.<sup>43</sup> Türkiye'nin yurt dışından tedarik etmiş olduğu bu İHA'lar birçok alanda fayda sağlamışsa da gerek bürokratik gerek siyasi sebeplerden ötürü verimli bir şekilde kullanılamamış, bahse konu bazı araçlar ise kaza kırımı uğramıştır. Dahası 2008-2010 arasında Türkiye-İsrail ilişkilerinde yaşanan gerilim Tel Aviv'in Heron İHA'ların sevkiyatını geciktirmesiyle sonuçlanmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye, ABD'den RQ-1 Predator veya MQ-9 Reaper İHA satın almak istemiş fakat anlaşma sağlanamadığı için herhangi bir satın alma işlemi gerçekleşmemiştir.<sup>44</sup> Öte yandan terörle mücadele operasyonlarındaki faydalarından ötürü Türkiye'de yerli İHA üretim çalışmaları da başlamıştır.

43 Cengiz Karaağaç, *Geleceğin Hava Kuvvetleri: İHA Sistemleri Yol Haritası 2016-2050*, (STM Rapor, Ankara: 2016).

44 Tolga Tanış, "ABD Hala Bu Silah Sistemlerini Türkiye'ye Vermiyor", *Hürriyet*, 8 Ekim 2015.

İHA'ların etkin askeri kullanımı Türk güvenlik güçlerinin operasyonel nüfuz alanının giderek artmasına katkı sağlamaktadır. Eylül 2016'da Bayraktar TB2 ilk görevini Hakkari'nin Çukurca ilçesinde terör örgütü PKK hedeflerine karşı icra ederek 5 PKK'lı teröristi etkisiz hale getirmiştir. Terörle mücadele operasyonlarına dahil edilmesinden itibaren ilk iki yılda toplam 405 terörist İHA'lar tarafından etkisiz hale getirilmiştir. 2016'da Suriye'nin kuzeyinde Fırat Kalkanı Harekatı (FKH) sırasında destek görevi gerçekleştiren Bayraktar İHA'lar, DEAŞ'a ait beş hedefin Türk savaş uçakları tarafından imha edilmesine rehberlik etmiştir.<sup>45</sup> Sonrasında sırasıyla Zeytin Dalı ve Barış Pınarı hareketlerinde İHA'lar aktif bir şekilde kullanılmıştır. 27 Şubat 2020'de başlatılan Bahar Kalkanı Harekatı ise TSK'nın son yıllarda gerçekleştirmiş olduğu en dikkat çekici operasyonlardan biri niteliğindedir. Nitekim Türk İHA'larının yenilikçi kullanım yöntemi dünya gündeminde oldukça ilgi çekmiştir.

Harekat sırasında Bayraktar TB2 ve ANKA insansız hava araçları bir dizi elektronik harp sistemiyle birlikte konuşlandırılmıştır. Operasyonda Bayraktar TB2 ve ANKA-S avcı uçakları olarak iş görürken aynı zamanda TSK ve Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı için hedef tespit ve tayini görevlerini de yerine getirmişlerdir. Ayrıca ANKA-S ve Bayraktar TB2'ler elde ettikleri görüntü ve koordinat verilerini muharebe sistemleri aracılığıyla hava ve topçu unsurlarına aktarmıştır. Kısacası İHA'ların topçu ileri gözetleyici, ileri hava kontrolörü ve avcı olarak görev yaptıkları söylenebilmektedir. Ayrıca TSK erken uyarı ve kontrol uçakları, savaş uçakları ve havadan havaya füzeler aracılığıyla bir ağ merkezli harp gösterisi yapmıştır.<sup>46</sup> Söz konusu taktikler Bahar Kalkanı Harekatı'nda etkili bir şekilde kullanılarak Suriye'deki çok sayıda hedefin imha edilmesini sağlamıştır. Bahar Kalkanı Harekatı sonucunda 3 bin 473 rejim unsuru, 93 tank, 67 obüs/ÇNRA, 36 zırhlı araç, 10 hava savunma sistemi, 8 helikopter, 3 uçak ve 1 İHA etkisiz hale getirilmiştir.<sup>47</sup>

TSK terörle mücadele operasyonlarına Suriye'nin yanı sıra Irak'ta da devam etmiştir. Bu amaçla Pençe operasyonları serisi başlatılmıştır. Bu hareketler neticesinde PKK'nın Irak'ın kuzeyindeki çok sayıda karargahı, mühimmat deposu, terör örgütü sözde yöneticisi ve barınma alanları İHA'ların da destek verdiği operasyonlar neticesinde imha edilmiştir.<sup>48</sup> Bu bağlamda Haziran 2020'de başlatılan İHA destekli

45 Sibel Düz, "Türkiye'nin Gökyüzündeki Yeni Gücü İHA'lar", *SETA Analiz*, Sayı: 336, (Ekim 2020).

46 Düz, "Türkiye'nin Gökyüzündeki Yeni Gücü İHA'lar".

47 "Bahar Kalkanı Harekatı", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, <https://www.msb.gov.tr/tr-TR/BaharKalkani>, (Erişim tarihi: 28 Mart 2023).

48 Sarp Özer, "Milli Savunma Bakanlığından 'Pençe Kartal-2 Harekatı' Açıklaması: 33 Terörist Etkisiz Hale Getirildi", *Anadolu Ajansı*, 12 Şubat 2021.

Pençe-Kaplan Harekatı ile TSK'nın Irak'ın kuzeyindeki sınır hattında 40 kilometre derinliğe kadar konuşlandığı ve bu bölgedeki stratejik tepelerin kontrolünü ele geçirdiği duyurulmuştur.<sup>49</sup> Böylelikle PKK'nın kampları ve teröristlerin nüfuz ile geri üslenme alanları TSK kontrolüne girmeye başlamış; neticede terör örgütünün Irak'ın güneyine doğru çekilmesine neden olmuştur. Öyle ki PKK'nın sözde yöneticilerinden Mustafa Karasu İHA'ların TSK'ya önemli bir üstünlük ve avantaj kazandırdığını ve bu durumu değiştirmeye çalıştıklarını söylemiştir.<sup>50</sup>

Kısaca Türkiye operasyonel saha hakimiyetini bir üst seviyeye çıkarırken PKK'nın bölgedeki faaliyetlerinin engellenmesini sağlamış ve terör örgütünün savunma stratejisi izlemesine neden olmuştur. Öyle ki 2022'de başlayan Pençe-Kilit Harekatı neticesinde PKK'nın Suriye kolu olan YPG/PYD'nin yöneticilerinden Salih Müslim, terör örgütünün hakimiyet alanının azaldığını ve çok sayıda kayıp verdiklerini itiraf etmiştir.<sup>51</sup> Dolayısıyla Pençe operasyonlarıyla elde edilen sonuçlar terör örgütünün hareket alanını daraltırken Türkiye'nin bölgedeki askeri varlığına ve terörle mücadelenin istihbari koluna derinlik kazandırmaktadır.<sup>52</sup>

Son olarak hassas vuruş yeteneklerinin gelişimiyle PKK'nın üst düzey kadrosunda bulunan KCK üyesi İsmail Özden'in Ağustos 2018'de Sincar'da Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ve TSK'nın ortak sınır ötesi operasyonunda etkisiz hale getirilmesiyle cerrahi bir operasyon örneği yaşanmıştır. MİT tarafından ilk gözetlemenin ardından F-16 jetleri ve Bayraktar TB2'ler Özden'in konvoyunu başarıyla imha ederek yerli İHA'ların nokta atışı hedefleme performansı ile güvenlik güçlerinin yeni bir kabiliyet kazandığını ispat etmiştir.<sup>53</sup>

## TÜRKİYE'NİN İHA'LARI TERÖRLE MÜCADELEDE OPERASYONEL KULLANIM ALANLARI VE HEDEFLERİ

Türk güvenlik güçleri İHA'ları birçok askeri görevde enstrümentalize etmektedir. Bu görevlerin başında taktik ve stratejik istihbarat, gözetim, hedef tespiti ve keşif faaliyetleri (ISTAR, *intelligence*, *surveillance*, *target acquisition and reconnaissance*) yer almaktadır. İHA'lar havadan görüntü teknolojisi ve görsel veri toplama kabiliyetleriyle pilotların potansiyel hedefleri ararken ve takip ederken

49 Namık Durukan, "İşte Irak'ın Kuzeyindeki Mehmetçik Pençesi! TSK 37 Noktada Üs Oluşturdu", *Milliyet*, 8 Temmuz 2020.

50 Çağatay Balcı, "Pençe Harekatlarının PKK ve Uzantılarının Stratejik Pozisyonlarına Etkisi", *Anadolu Ajansı*, 13 Temmuz 2020.

51 "PKK Elebaşı Salih Müslim Hezimetini İtiraf Etti: Her Gün Kayıplar Veriyoruz", *Sabah*, 18 Mayıs 2022.

52 Sibel Düz, "Türkiye'nin Askeri Varlığının Derinleştirilmesi ve Pençe Kilit Harekatı", *Sabah*, 23 Nisan 2022.

53 Düz, "Türkiye'nin Gökyüzündeki Yeni Gücü İHA'lar".

elektro optik sistemlerin ileri kapasitelerinden istifade etmesini sağlamaktadır. Bu şekilde İHA yerdeki hedefe görünmeden yüksek irtifada uçarken düşman unsurun davranış kalıpları (örneğin aile bağları, bağlantılar, günlük aktiviteler) hakkında istihbarat toplamaktadır. Ek olarak İHA'lar uzun sürelerde keşif ve devriye uçuşu gerçekleştirebildikleri için büyük miktarda görsel veri toplama konusunda oldukça etkili donanımlardır.

Dahası İHA'lar havada geleneksel insanlı bir uçaktan daha uzun süre kalarak keşif süresini en üst düzeye çıkarabilmekte, sürekli gözetim sağlamak için devriye görevi icra edebilmektedir. Elde edilen istihbaratın dağıtımını kolaylıkla gerçekleştirebilmektedir. İHA'lar ile toplanan görüntüler uydu aracılığıyla üslerdeki pilotlara iletilmektedir. Tüm süreç elektronik olduğu için uydu bağlantısı olan her yerde istihbarat beslemeleri yapılabilir. <sup>54</sup> Böylelikle güvenlik güçleri terörle mücadelede bu askeri platformdan maksimum düzeyde fayda sağlayabilmekte, operasyonel verimliliğini ve temposunu artırabilmektedir.

İHA'lardan istifade edilen bir diğer görev alanı ise yakın hava desteği ve kuvvetlerin muhafazasının (*close air support and force protection strike*) sağlanmasıdır. Operasyon esnasında kara unsurları İHA'ların yakın hava desteği ile ateş gücünü operasyon gereksinimleri doğrultusunda maksimize etmektedir. Böylelikle kara unsurları minimum zayıyla görevi tatbik edebilmekte ve düşman unsurlar üzerinde caydırıcı bir etki bırakılabilmektedir.

Önleyici ve cezalandırıcı vuruşlar (*preventive and punitive strike*) ise güvenlik güçlerinin İHA'lardan istifade ettiği bir diğer alan olarak son yıllarda sıklıkla tatbik edilmektedir. Muhtemel terör faaliyetlerinin önüne geçebilmek veya bir saldırı meydana geldikten sonra güvenlik güçlerinin asimetrik üstünlük ve caydırıcılığını hissettirebilmek adına terör örgütünün baskılandığı etki odaklı operasyonlarda İHA'lardan istifade edildiği düşünülmektedir. Bu operasyonların en yakın örnekleri ise Eylül 2022'de Şanlıurfa Suruç hududundaki roketatar tacizinde bir askerimizin şehit olması akabinde belirlenen hedeflerin imha edildiği operasyon ve Mersin Tece Polisevine yönelik saldırının akabinde Haseke'ye bağlı Tel Cemal köyünde YPG'ye ait hareket halindeki bir aracın MİT tarafından imha edildiği operasyon olmuştur. <sup>55</sup>

54 Alexander Farrow, "Drone Warfare as a Military Instrument of Counterterrorism Strategy", *Air & Space Power Journal*, Cilt: 28, Sayı: 4, (2016).

55 ConflictTR, Twitter, 18 Eylül 2022, <https://twitter.com/ConflictTR/status/1571469620632231936?s=20&t=N-z6WRbxhsK8jKBBRS-dpUw>, (Erişim tarihi: 3 Kasım 2022); Gazali, Twitter, 27 Eylül 2022, [https://twitter.com/gazali\\_a1/status/1574777961361903617?t=XMT5rqd7UjvFMFuxQBEvww&s=19](https://twitter.com/gazali_a1/status/1574777961361903617?t=XMT5rqd7UjvFMFuxQBEvww&s=19), (Erişim tarihi: 3 Kasım 2022).

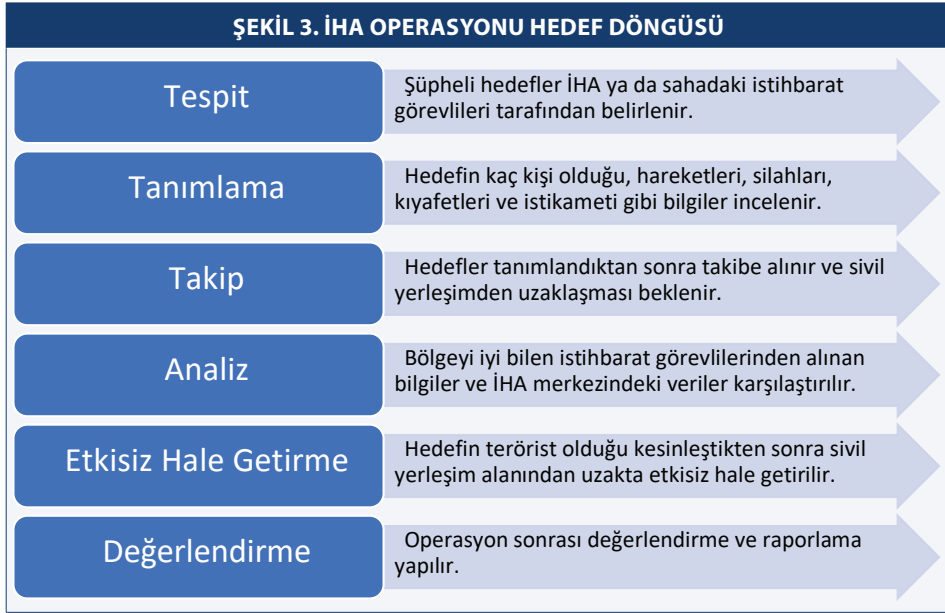
Öte yandan terör örgütünün komuta kademesi, kalifiye insan kaynağı ve ana materyal kaynaklarına yönelik operasyonlarda (*targeted drone strikes*) bir yıpratma stratejisi yürütülmekte, güvenlik güçleri ofansif vuruş kabiliyetleriyle kilit unsurları, mevzi ve tahkimat noktalarını imha ve komuta zincirini tahrip ederek örgütsel çöküşün yolunu açmaktadır. Hatta operasyonel unsurları hedef alarak örgüt kapasitesini zayıflatmakta, hareket esnekliği, manevra kabiliyeti ve alan kontrolünü kısıtlamayı hedeflemektedir.<sup>56</sup>

Terör örgütünün komuta kademesi ve nitelikli insan kaynağına yönelik operasyonların<sup>57</sup> icra edilme süreçleri ise son derece hassas bir şekilde planlanmaktadır. Bir İHA operasyonunun “hedef döngüsü”nün ilk aşaması şüpheli hedefin tespitiyle başlamaktadır. Hedefin tespiti ise bölgedeki istihbarat görevlilerinden gelen bilgilerle ya da İHA’ların gerçekleştirdiği keşif ve gözetleme faaliyetleriyle elde edilmektedir. Hedef tespitinin akabinde İHA’lardan alınan verilerle belirlenen hedefin kaç kişi olduğu, silah, kıyafet ve istikametleri ya da sivil olup olmadıkları detaylı bir şekilde incelenerek tanımlama işlemi yapılmaktadır. Söz konusu hedefler hakkında tanımlama işlemi de yapıldıktan sonra İHA’lar tarafından takibe alınmaktadır. Bu noktada ilgili hedefin kim olduğuna, nerede ve nasıl bir faaliyet gerçekleştirdiğine göre birkaç saat ile birkaç gün süren bir takip gerçekleştirilmektedir. Analiz aşamasında ise hedefe yönelik imha operasyonu için planlamalar yapılmaktadır. Bu bağlamda hedefin sivil alandan uzaklaşması ve operasyon alanında sivillerin bulunmaması göz önünde bulundurulmaktadır. Ayrıca sahadaki istihbarat görevlilerinden gelen bilgiler ve İHA merkezindeki veriler karşılaştırılmaktadır. Nihayetinde tüm veriler ışığında hedefin terörist unsur olduğu ve etrafta sivillerin olmadığına dair kesin bir kanaat oluştuğunda İHA operatörleri ilgili komutandan aldıkları emir doğrultusunda hedefi imha etmektedir. Hedefin etkisiz hale getirilmesinin ardından değerlendirme aşamasına geçilerek raporlama yapılmaktadır. Böylelikle operasyon süreci sona ermektedir.<sup>58</sup>

56 Sibel Düz, “Türkiye’nin Terörle Mücadelesinde Etki Temelli Operasyonel Yaklaşım ve Örgütsel Etkileri”, *Kriter*, Cilt: 6, Sayı: 66, (2022) .

57 Bu kısım ile ilgili detaylı açıklama “Türkiye’nin İHA Kullanma Stratejisinin Etkileri: PKK” başlığında yapılmıştır.

58 Geert de Cuber, “Explosive Drones: How to Deal with This New Threat?”, International Workshop on Measurement, Prevention, Protection and Management of CBRN Risks (RISE), <https://zenodo.org/record/2628752#.Y1fnxHZBy8c>, (Erişim tarihi: 28 Mart 2023); Charles Faint ve Michael Harris, “F3EAD: Ops/Intel Fusion ‘Feeds’ the Sof Targeting Process”, *Small Wars Journal*, (2021), <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/f3ead-opsintel-fusion-yüzde E2yüzde 80yüzde 9Cfeedsyüzde E2yüzde 80yüzde 9D-the-sof-targeting-process> (Erişim tarihi: 3 Kasım 2022); “En Hassas Görev”, *Yeni Şafak*, 3 Ocak 2022.



Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Üst düzey ve operasyonel kadroların etkisiz hale getirilmesine yönelik operasyonlarda sık sık fırsat hedefleriyle de karşılaşmaktadır. Örneğin Nisan 2022'de Ayn el-Arab'da MİT'in bir araca düzenlediği operasyonda PKK'nın üst düzey kadın yöneticilerinden biri korumalarıyla birlikte etkisiz hale getirilmiştir. Yine Irak'ın kuzeyinde Pençe-Kilit Operasyonu esnasında MİT-TSK iş birliğiyle PKK'nın sözde Zap eyalet sorumlusu Zeynel Erocağı ile dört koruması etkisiz hale getirilmiştir.<sup>59</sup> Haziran 2022'de ise PKK'nın sözde Suriye özerk yönetimi merkez yürütme konseyi eş başkanı, Ferhat Derik kod adlı Hüseyin Şibli beraberindeki KONGRA-GEL başkanlık divanı üyesi Raperin kod adlı Delal Azizoğlu ile Irak'ın Süleymaniye kentinde Türkiye-Irak sınırınının 275 kilometre derinliğindeki operasyonda etkisizleştirilmiştir.<sup>60</sup>

Finansal kaynaklar, karargah, eğitim kampları ve üslenme alanları, silah depoları veya lojistik destek hatlarına yönelik operasyonlar ise para akışının önüne geçmekte, terör örgütünü korunma alanları ve geri üslenme noktalarından mahrum etmekte ve lojistik destek hatlarını imha ederek koordinasyon ve haberleşme problemlerine sebebiyet vermekte, terör örgütünün alan kontrolünü zayıflatmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda terör örgütü unsurlarının Sincar, Metina ve Zap böl-

59 "ABD'lilerle Görüşen Üst Düzey PKK'lı Öldürüldü", *Sözcü*, 21 Nisan 2022; "20 Mehmetçiğin Katili, PKK'nın Zap Sorumlusu Öldürüldü", *Sözcü*, 19 Nisan 2022.

60 "MİT, Terör Örgütü PKK'nın Sözde Üst Düzey Yöneticisi Hüseyin Şibli'yi Etkisiz Hale Getirdi", *Anadolu Ajansı*, 19 Haziran 2022.

gelerinden gelerek Türkiye'ye sızma girişimlerinde buldukları Haftanın geçiş güzergahına yönelik icra edilen operasyonlara bu nedenle önem atfedilmelidir.<sup>61</sup>

Terör örgütünün sözde komuta kademesi, nitelikli insan ve ana materyal kaynaklarına yönelik operasyonların bir diğer hedefi ise psikolojik etkidir. Agresif terörle mücadele operasyonları terör örgütlerini kompleks bir saldırıyı koordine etmekten alıkoyarak sınırlı kaynaklarını, insan gücü, tesis ve diğer varlıklarını korumaya yönlendirerek hayatta kalma mücadelesiyle meşgul olmaya sevk etmektedir. Böylelikle terörizm tehdidi daha sınırlı olabilmektedir. Çünkü konsolide edilmiş ilham kaynağı, retorik, liderlik veya strateji olmadan bir terör örgütü sadece zayıf veya güdüsü olmayan bireyler topluluğudur.<sup>62</sup>

TABLO 3. TÜRKİYE'NİN TERÖRLE MÜCADELE OPERASYONLARINDA İHA'LARIN GÖREV ALANI, HEDEF VE STRATEJİK KULLANIMI			
Operasyonel Alan		Operasyonel Hedef	Operasyonel Strateji
ISTAR		Hedef tespiti ve takibi	Operasyonel verimlilik, maliyet etkinlik
Yakın Hava Desteği ve Kuvvet Koruma		Kuvvet ve ateş gücünü maksimize etme	Asimetrik caydırıcılık
Taarruzi Operasyonlar	Önleyici Operasyon	Saldırı kapasitesini minimuma indirme	Terör ile de mücadele ederek saldırıları önlemek
	Cezalandırıcı Operasyon	Meşru müdafaa ve misliyle karşılık verme	Psikolojik tahribat
	İmha Edici Operasyon	Terör örgütünün komuta kademesini, alan kontrolünü, mobilizasyonunu, eleman teminini ve örgütsel kaynaklarını tahrip etme	Terör örgütünün stratejik ve eylemsel kapasitesini yok etme
Propagandaya Karşı Koyma Operasyonu		Kara propaganda ve algı yönetimi operasyonlarını engelleme	Terör örgütünün uluslararası destek alması ve retorik geliştirmesini engellemek; söylemsel ve politik faaliyetlerin önüne geçmek

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

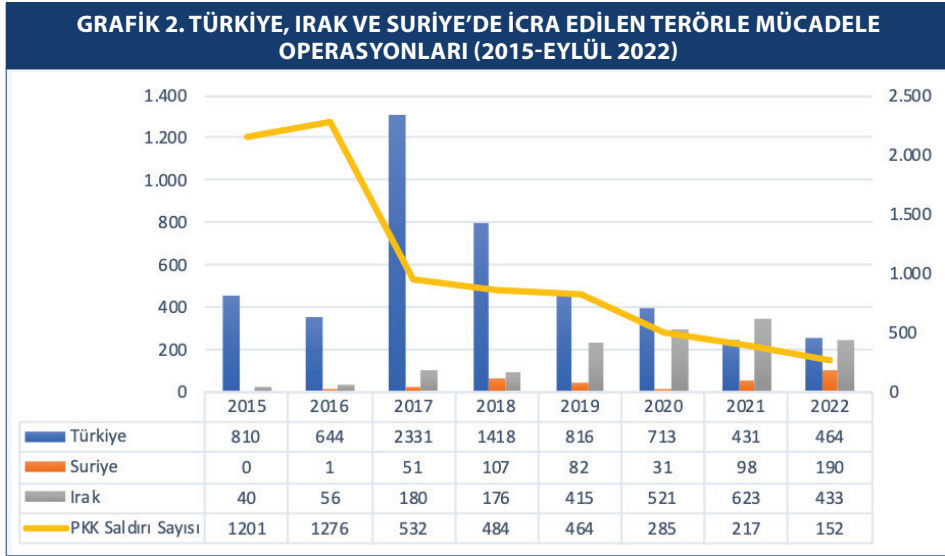
Son olarak İHA'ların çatışma bölgelerinde yeni bir potansiyel rolü keşfedilmiştir. Türkiye İHA'larını terör örgütlerinin kara propaganda ve algı operasyonlarına (*counter-propaganda operations*) karşı destek amaçlı kullanmayı da başarmıştır. 2018'deki Zeytin Dalı Harekatı sırasında sivil kıyafetler giyen YPG/PKK'lı teröristlerin Afrin'deki saldırıları Bayraktar TB2 İHA'lar tarafından görüntülene-

61 "PKK'nın Lojistik Yolları Felç Edildi", İHA, 18 Haziran 2020.

62 Farrow, "Drone Warfare as a Military Instrument of Counterterrorism Strategy".

rek sivillerin zarar görmemesi için hassas operasyonlar icra eden Türkiye'ye yönelik olası dezenformasyonun önüne geçilmiştir.<sup>63</sup>

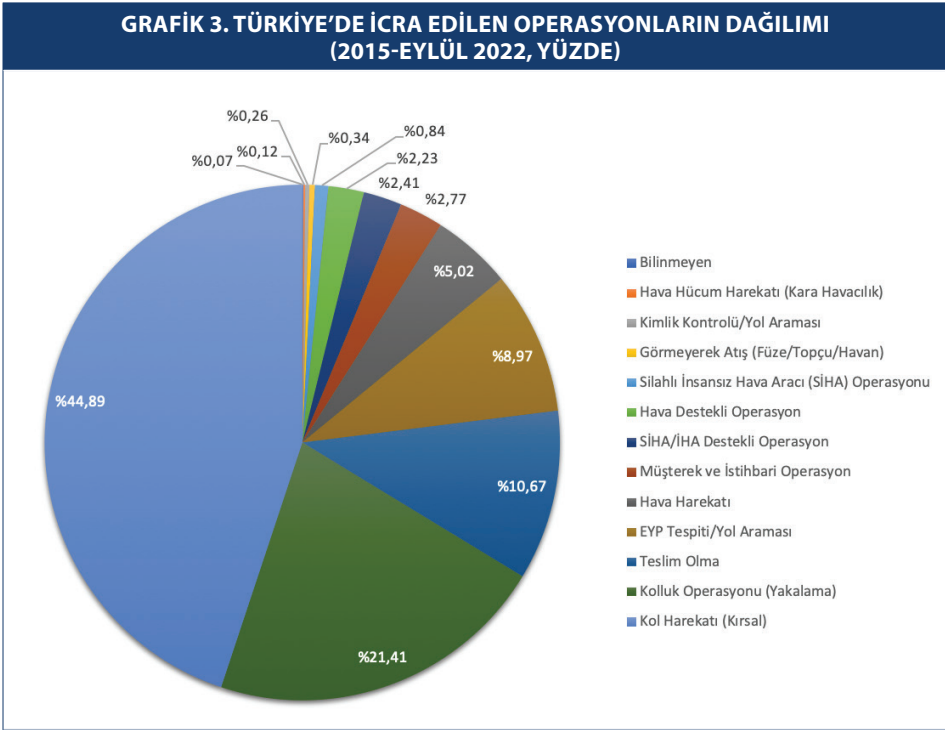
TAP verilerine göre 2015-Eylül 2022 arasında güvenlik güçleri tarafından Türkiye'de toplam 7 bin 627, Suriye'de 560, Irak'ta 2 bin 444 terörle mücadele operasyonu icra edilirken aynı süreçte PKK tarafından toplam 4 bin 611 saldırının düzenlendiği kaydedilmiştir.



Kaynak: TAP (www.tap-data.com)

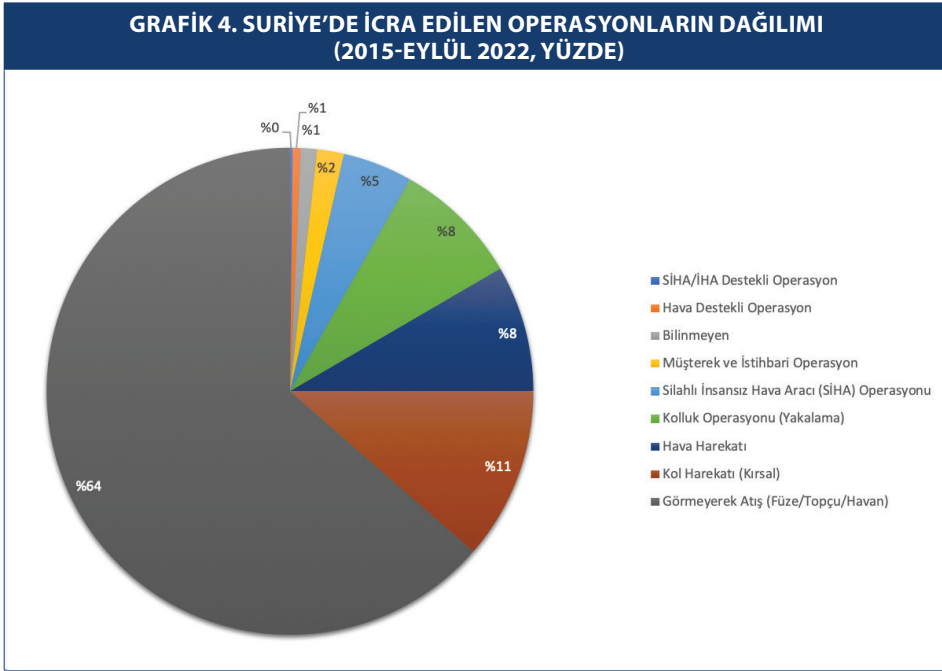
Yıl ölçeğinde değerlendirmeye alındığında Türkiye'de ve Irak'ta icra edilen terörle mücadele operasyonlarının 2017 itibarıyla yükselişe geçtiği, Suriye sahasında ise 2018 itibarıyla operasyon sıklığında artış olduğu tespit edilmektedir. 2015-2016 arasında Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde icra edilen Hendek operasyonları akabinde düzenlenen Fırat Kalkanı ve Kararlılık hareketleri ile Suriye ve Irak sahaları terörle mücadelede öncelikli askeri sahalara dönüşmüştür. 2017 itibarıyla Suriye, Irak ve Türkiye'deki faaliyet alanlarında baskılanan PKK'nın saldırı sıklığında da önemli ölçüde azalma olduğu görülmektedir.

63 "Bayraktar TB2 SİHA'lar Görüntüledi, TSK Sivillerin Arasına Saklanan Teröristlerin Karargahını Havaya Uçurdu", TRT Haber, 13 Şubat 2018.



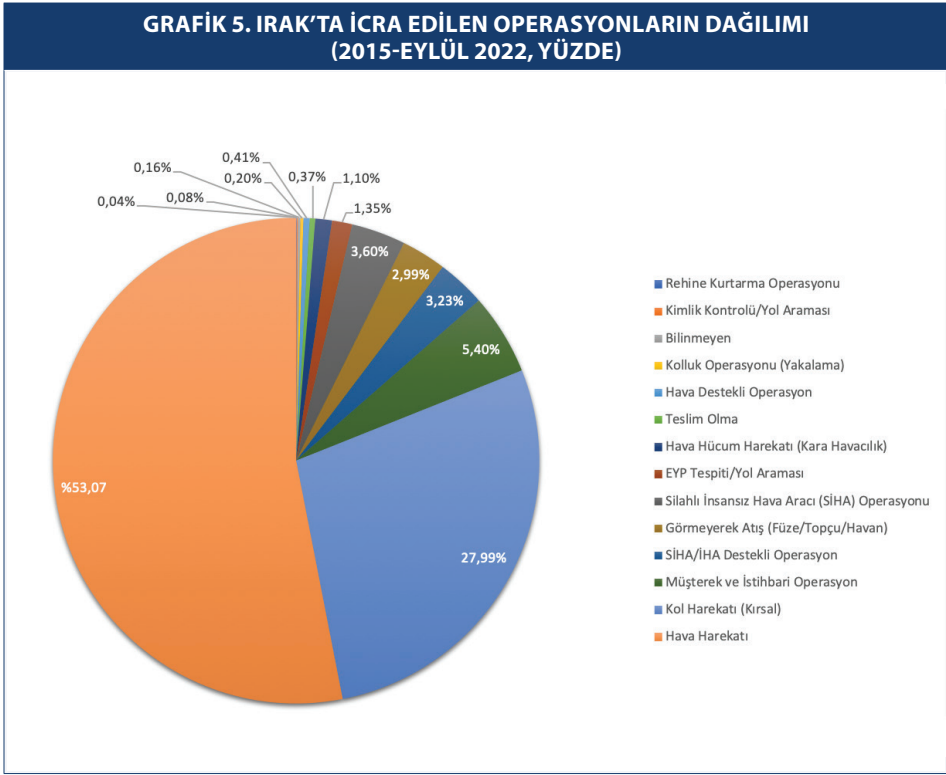
Kaynak: TAP (www.tap-data.com)

2015-Eylül 2022 arasında güvenlik güçleri tarafından Türkiye'de gerçekleştirilen operasyonların yüzde 44,89'unun kol hareketi, yüzde 21,41'inin kolluk operasyonu ve yüzde 10,67'sinin teslim olma şeklinde ifa edildiği kaydedilmiştir. Hava/hava destekli ve İHA/İHA destekli operasyonlar ise tüm operasyonların yüzde 11'ine tekabül etmektedir. Bu durum terörle mücadelede ağırlıklı olarak kara unsurlarından ve gücünden istifade edildiğini ortaya koymaktadır. Ancak İHA operasyonlarında önceki yıllara kıyasla sayısal bir artış olduğu dikkat çeken ilk hususlar arasında yer almaktadır. Bu durum İHA kullanımının ya da İHA destekli müşterek operasyonların PKK'nın genel hareket tarzının kısıtlanması ve terör saldırısı yapabilme kabiliyetindeki azalmanın önemli nedenlerinden biri olduğuna işaret eder.



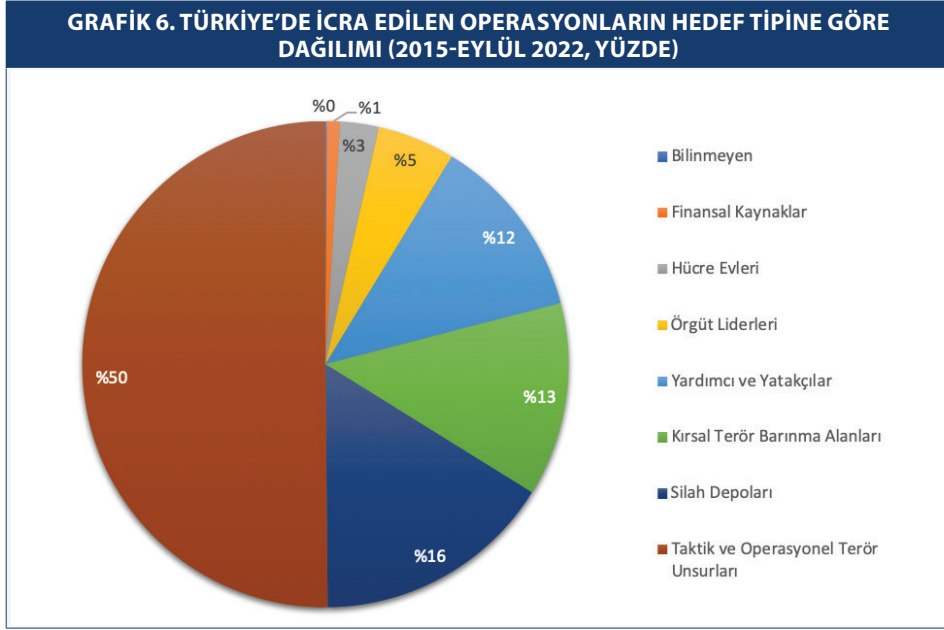
Kaynak: TAP (www.tap-data.com)

2015-Eylül 2022 arasında güvenlik güçleri tarafından Suriye'de gerçekleştirilen operasyonlar incelendiğinde ise operasyonların yüzde 64'ünün görmeyerek atış, yüzde 11'inin kol harekatı ve yüzde 8'inin hava harekatı şeklinde icra edildiği görülmektedir. Hava/hava destekli ile İHA/İHA destekli operasyonlar tüm operasyonların yüzde 14'üne tekabül etmektedir. Bu durum yakın muharebe yöntemlerinin aksine Suriye sahasında uzaktan müdahalenin taktiksel bir tercih olarak ön planda tutulduğu şeklinde açıklanabilmektedir. Hibrit ve öngörülemez tehdit varlığının tespit edildiği sahalarda azami kuvvet korunumunu elde edebilmek için uzun menzilli ateş vasıtalarıyla uzaktan müdahalenin birincil taktiksel yöntem olduğu düşünülmektedir.



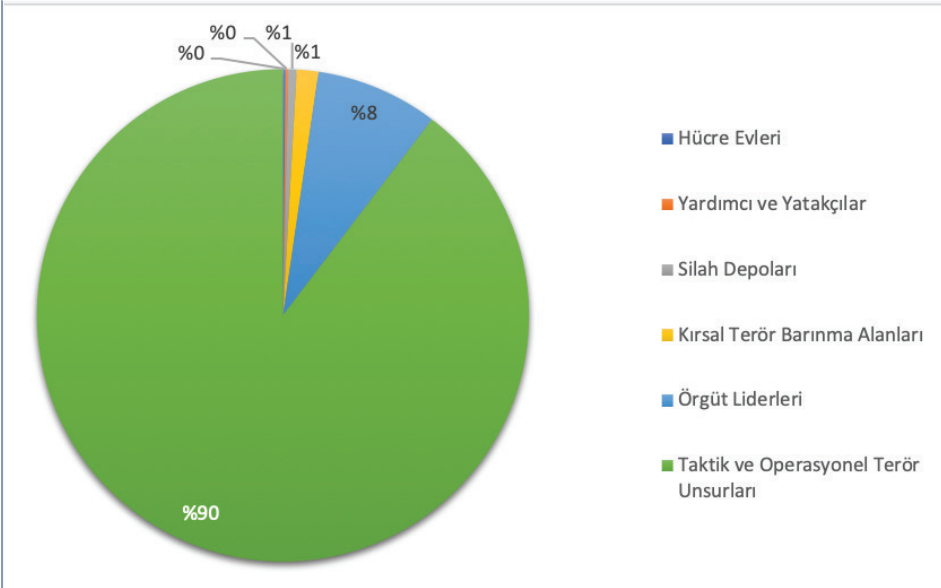
Kaynak: TAP ([www.tap-data.com](http://www.tap-data.com))

Aynı tarihlerde Irak'ta icra edilen operasyonlar incelendiğinde ise yüzde 53,07'sinin hava harekatı, yüzde 27,99'unun kol harekatı ve yüzde 5,4'ünün müşterek ve istihbari operasyon şeklinde düzenlendiği tespit edilmektedir. Hava/hava destekli ile İHA/İHA destekli operasyonlar tüm operasyonların yüzde 60'ına tekabül etmektedir. Bu durum Irak sahasında hava gücünün birincil taktiksel yöntem olarak tercih edildiğini doğrulamaktadır.



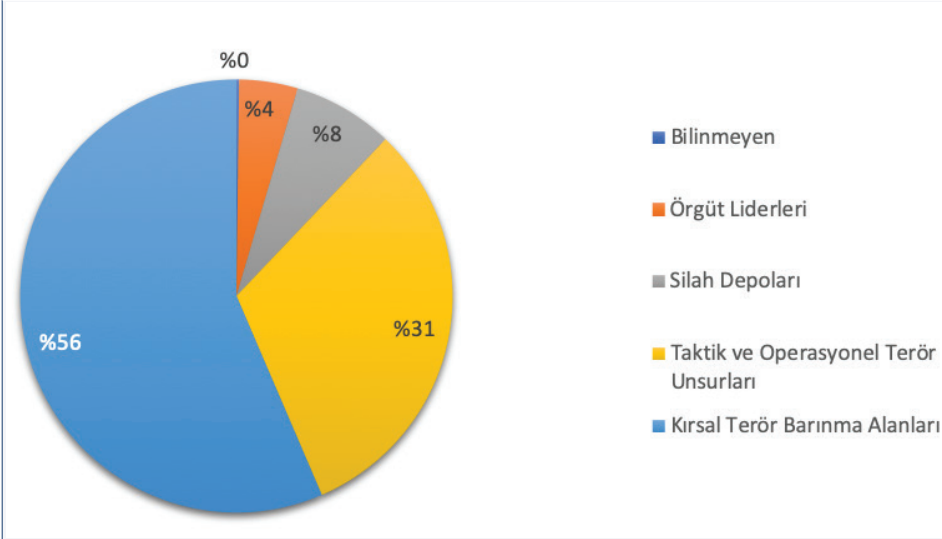
Kaynak: TAP (www.tap-data.com)

Türkiye’de icra edilen operasyonların hedef tipolojileri incelendiğinde yüzde 50’sinin taktik ve operasyonel terör unsurlarını, yüzde 16’sının terör örgütüne ait silah depolarını ve yüzde 13’ünün terör örgütüne ait barınma alanlarını hedef aldığı, yüzde 5’inin ise terör örgütünün sözde lider kadrolarının imha edilmesine yönelik olduğu kaydedilmektedir. Bu durum terör örgütünün taktik ve operasyonel varlığının mevcudiyetini sürdürdüğünü, materyal kaynaklarının büyük bir çoğunluğu ve üst düzey sözde lider kadrosunun Türkiye sınırları ötesinde mevcudiyetini koruduğunu düşündürmektedir.

**GRAFİK 7. SURİYE'DE İCRA EDİLEN OPERASYONLARIN HEDEF TİPİNE GÖRE DAĞILIMI (2015-EYLÜL 2022, YÜZDE)**

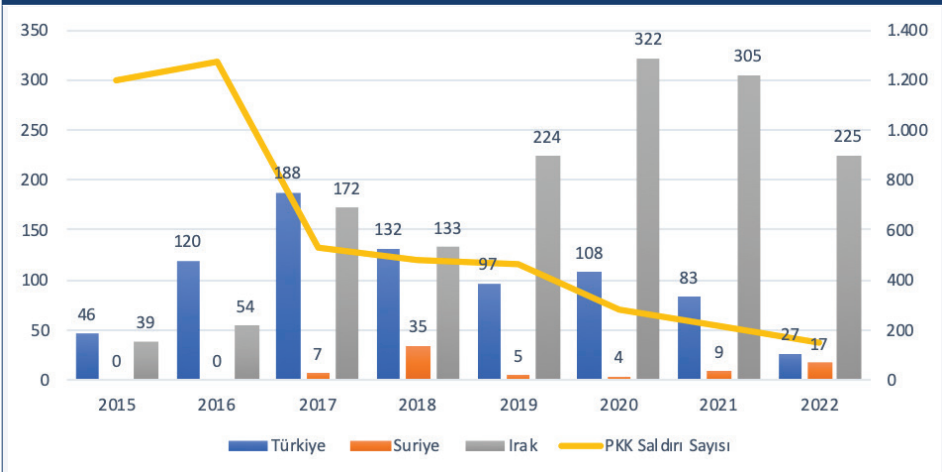
Kaynak: TAP ([www.tap-data.com](http://www.tap-data.com))

Suriye'de icra edilen operasyonların hedef tipolojileri incelendiğinde yüzde 90'ının taktik ve operasyonel terör unsurlarını, yüzde 8'inin terör örgütünün sözde liderlerini ve yüzde 1'inin terör örgütüne ait barınma alanlarını hedef aldığı saptanmaktadır. Terör örgütünün mevcut insan gücünün elimine edilmesi birincil hedefi oluştururken Suriye sahasında sözde lider kadrolarına yönelik icra edilen operasyonlar dikkat çekmektedir. Bu durum terör örgütünün sözde lider kadrolarının mobilizasyonunun Türkiye sahasının dışında seyrettiğini ve Suriye sahasında yoğunlaştığını doğrulamaktadır. Aynı zamanda söz konusu rakam PKK ile Suriye kolu YPG/PYD arasında sıkı bir örgütsel bağ olduğunu ve komuta kontrol açısından da bu bağın varlığını göstermektedir.

**GRAFİK 8. İRAK'TA İCRA EDİLEN OPERASYONLARIN HEDEF TİPİNE GÖRE DAĞILIMI (2015-EYLÜL 2022, YÜZDE)**

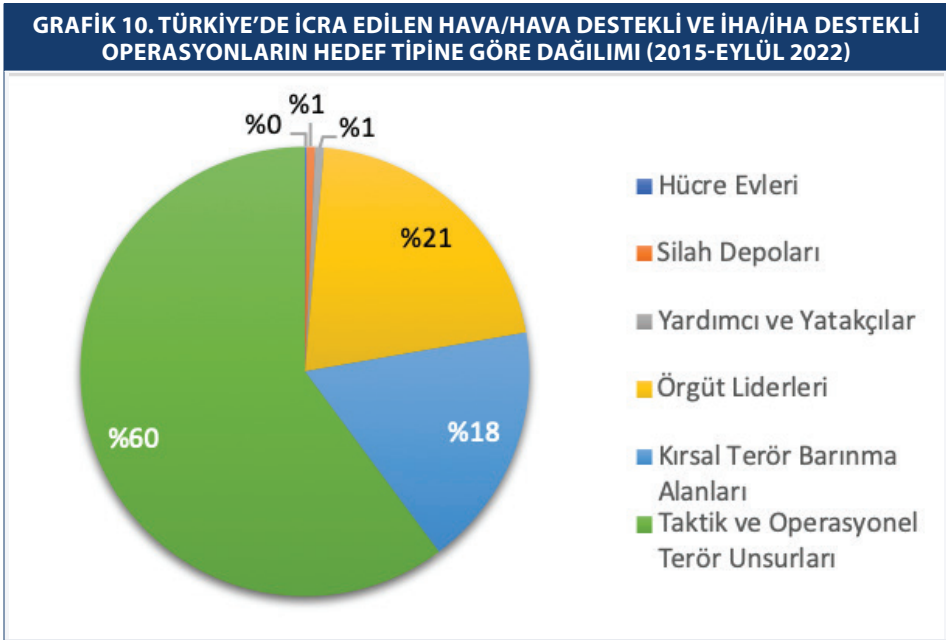
Kaynak: TAP (www.tap-data.com)

Öte yandan Irak'ta icra edilen operasyonların yüzde 57'si terör örgütüne ait barınma alanlarını, yüzde 31'i taktik ve operasyonel terör unsurlarını ve yüzde 8'i terör örgütüne ait silah depolarını hedef alırken yüzde 4'ü terör örgütünün sözde liderlerinin etkisiz hale getirilmesine yöneliktir. Burada geri üslenme ve tahkimat alanlarının terör örgütünün mevcut saldırı kapasitesini korumasını sağladığı düşünülerek öncelikli hedef olarak etkisiz hale getirilmesinin stratejik bir tercih olduğu varsayılmaktadır.

**GRAFİK 9. TÜRKİYE, SURIYE VE İRAK'TA İCRA EDİLEN HAVA/HAVA DESTEKLİ VE İHA/İHA DESTEKLİ OPERASYONLAR (2015-EYLÜL 2022)**

Kaynak: TAP (www.tap-data.com)

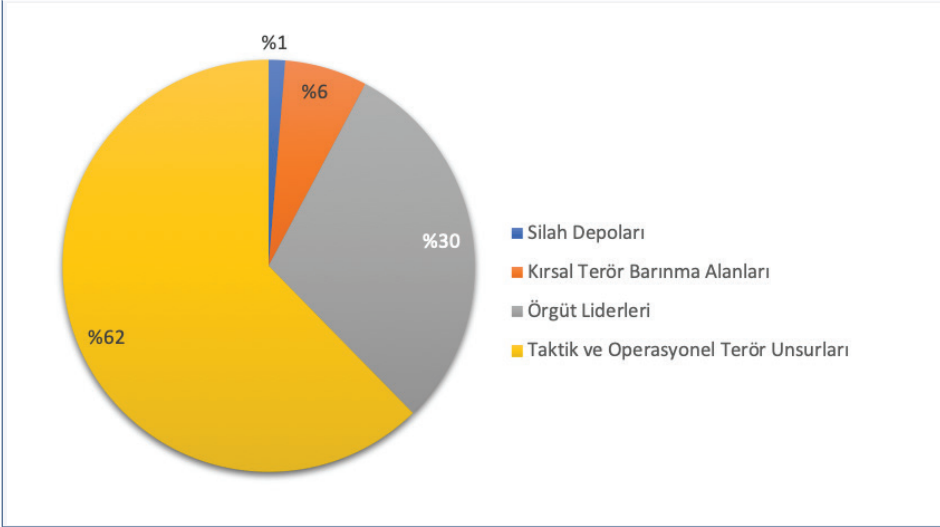
Bu raporun odağında yer alan 2015-Eylül 2022 arasında icra edilen hava/hava destekli ve İHA/İHA destekli operasyonlar incelendiğinde Türkiye'de toplam 801, Suriye'de 77 ve Irak'ta 1.474 operasyon düzenlendiği kaydedilmiştir. Operasyonların sıklığı değerlendirildiğinde 2017'de Türkiye sahasında, 2018'de ise Suriye sahasında icra edilen operasyonlar önemli ölçüde artmıştır. Asıl momentumun Irak sahasında 2020'de icra edilen 322 operasyon ile yakalandığı açıkça görülmektedir. Irak sahasında yürütülen terörle mücadele operasyonlarına coğrafi derinlik kazandırılması doğrultusunda hava/hava destekli ve İHA/İHA destekli operasyonlar önemli bir katalizör görevi üstlenmiştir.



Kaynak: TAP (www.tap-data.com)

Söz konusu operasyonların hedef tipolojileri incelendiğinde Türkiye sahasında icra edilen operasyonların yüzde 60'ının taktik ve operasyonel terör unsurlarına, yüzde 21'inin sözde lider kadrolarına ve yüzde 17'sinin barınma alanlarına yönelik gerçekleştirildiği görülmektedir. Terör örgütünün nitelikli insan ve materyal kaynaklarının imha edilmesinin bu tür operasyonlarda birincil hedef olduğu değerlendirilmektedir.

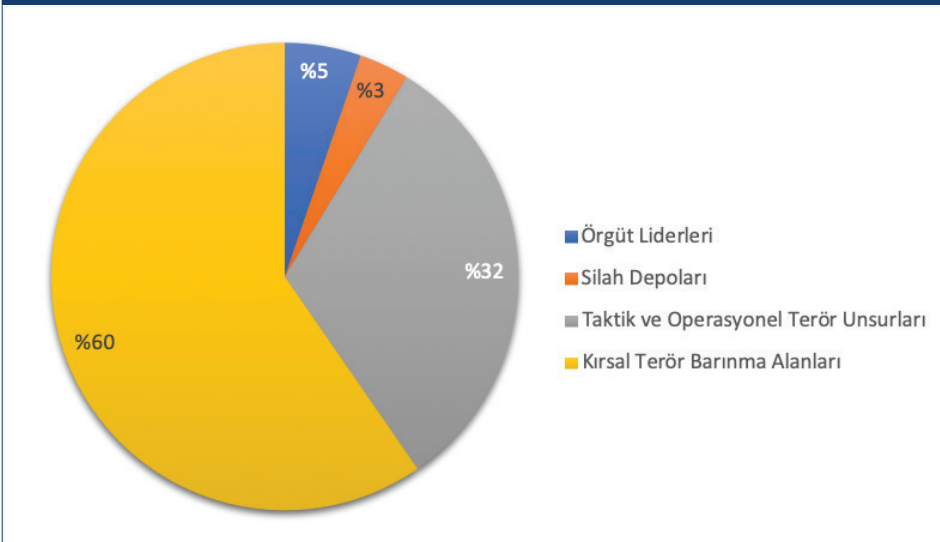
**GRAFİK 11. SURİYE'DE İCRA EDİLEN HAVA/HAVA DESTEKLİ VE İHA/İHA DESTEKLİ OPERASYONLARIN HEDEF TİPİNE GÖRE DAĞILIMI (2015-EYLÜL 2022)**



Kaynak: TAP (www.tap-data.com)

Suriye sahasında icra edilen hava/hava destekli ve İHA/İHA destekli terörle mücadele operasyonlarının ise yüzde 62'sinin taktik ve operasyonel terör unsurlarını, yüzde 30'unun sözde lider kadrolarını ve yüzde 7'sinin barınma alanlarını hedef aldığı görülmektedir. Türkiye sahasında icra edilen operasyonlara benzer şekilde bir hedef dağılımı Suriye sahasında da seyretmektedir.

**GRAFİK 12. İRAK'TA İCRA EDİLEN HAVA/HAVA DESTEKLİ VE İHA/İHA DESTEKLİ OPERASYONLARIN HEDEF TİPİNE GÖRE DAĞILIMI (2015-EYLÜL 2022)**



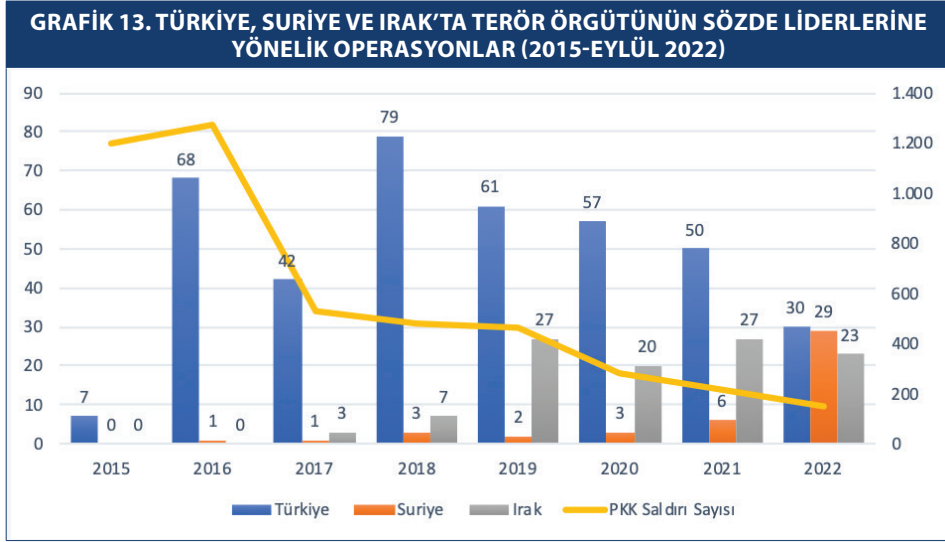
Kaynak: TAP (www.tap-data.com)

Öte yandan Irak sahasında hava/hava destekli ve İHA/İHA destekli operasyonların hedef tipolojilerinin oransal dağılımının Suriye ve Türkiye sahalarından farklılaştığı görülmektedir. Operasyonların yüzde 60'ının terör örgütüne ait barınma alanlarını, yüzde 32'sinin taktik ve operasyonel terör unsurlarını ve yüzde 5'inin terör örgütünün sözde liderlerini hedef aldığı görülmektedir. Irak sahasında terör örgütünün materyal kaynaklarının etkisiz hale getirilmesinin birincil önceliği teşkil ettiği düşünülmektedir.



Kaynak: TAP ([www.tap-data.com](http://www.tap-data.com))

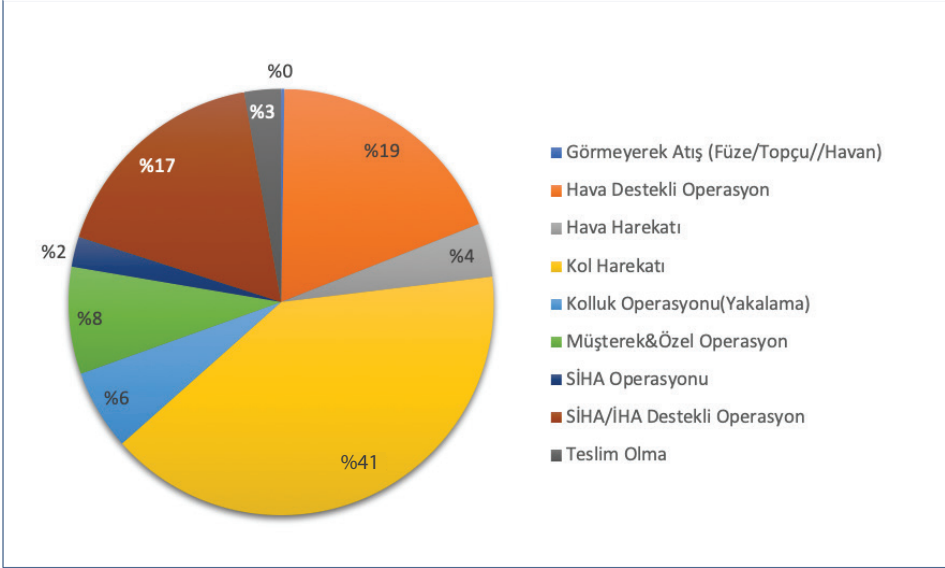
Hava/hava destekli ve İHA/İHA destekli operasyonların coğrafi analizi yapıldığında Türkiye sahasında gerçekleştirilen operasyonların en fazla Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan Hakkari, Şırnak ve Tunceli illerinde gerçekleştirildiği ve en fazla teröristin bu bölge civarında etkisiz hale getirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca Irak sahasında en fazla Irak'ın kuzeyinde yer alan Duhok, Erbil ve Ninova bölgelerinin hedef alındığı ve en fazla teröristin bu bölge civarında etkisiz hale getirildiği kaydedilmiştir. Suriye sahasında ise operasyon momentumu Türkiye ve Irak sahaları ile mukayese edildiğinde düşük sıklıkla icra edilmiş, en fazla Halep, Haseke ve Rakka bölgelerindeki muhtelif noktalarda icra edilen operasyonlarda teröristler etkisiz hale getirilmiştir. Bölgesel bağlamda terör örgütünün aktif insan kapasitesi ve tahkimatını koruduğu, mobilizasyon kanalları ve lojistik iletişim hatlarının bulunduğu noktaların operasyonların hedef alanları olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.



Kaynak: TAP (www.tap-data.com)

Bu çalışmanın ana odaklarından bir diğeri olan 2015-Eylül 2022 arasında terör örgütünün sözde lider ve önemli operatif kadrolarını hedef alan operasyonlar incelendiğinde Türkiye'de 394, Irak'ta 107, Suriye'de ise 45 operasyonun ifa edildiği kaydedilmiştir. 2018 itibarıyla Türkiye'de icra edilen operasyonların sıklığında gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Özellikle 2019 ve sonrasında Irak sahasında benzer operasyonların sayısı artmış, Suriye'de 2022 itibarıyla terör örgütünün sözde lider kadrolarını hedef alan operasyonlar yoğunlaşmıştır. Bu durum terör örgütünün sözde lider kadrolarının stratejik bir hedef haline geldiği ve Türkiye'nin terörle mücadele stratejisinde ilkesel bir adaptasyonun da ispatı niteliğindedir. Özellikle 2021 ve 2022 yılları Suriye ve Irak sahalarının da benzer operasyonların icra edilmesine elverişli hale geldiği ve buralarda operasyonel fırsatlar yakalandığı bir eşik olmuştur.

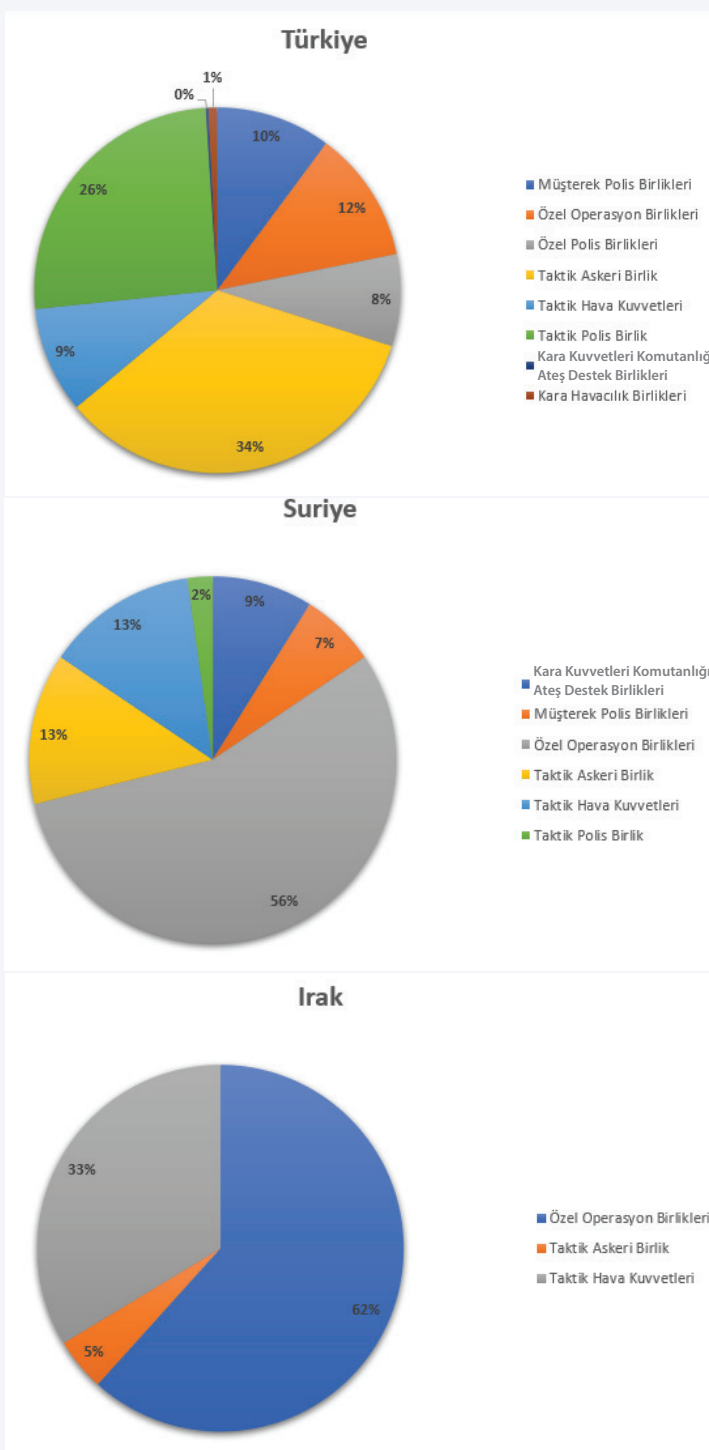
**GRAFİK 14. TÜRKİYE, SURİYE VE İRAK'TA TERÖR ÖRGÜTÜNÜN SÖZDE LİDERLERİNE YÖNELİK OPERASYONLARIN TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI (2015-EYLÜL 2022, YÜZDE)**



Kaynak: TAP ([www.tap-data.com](http://www.tap-data.com))

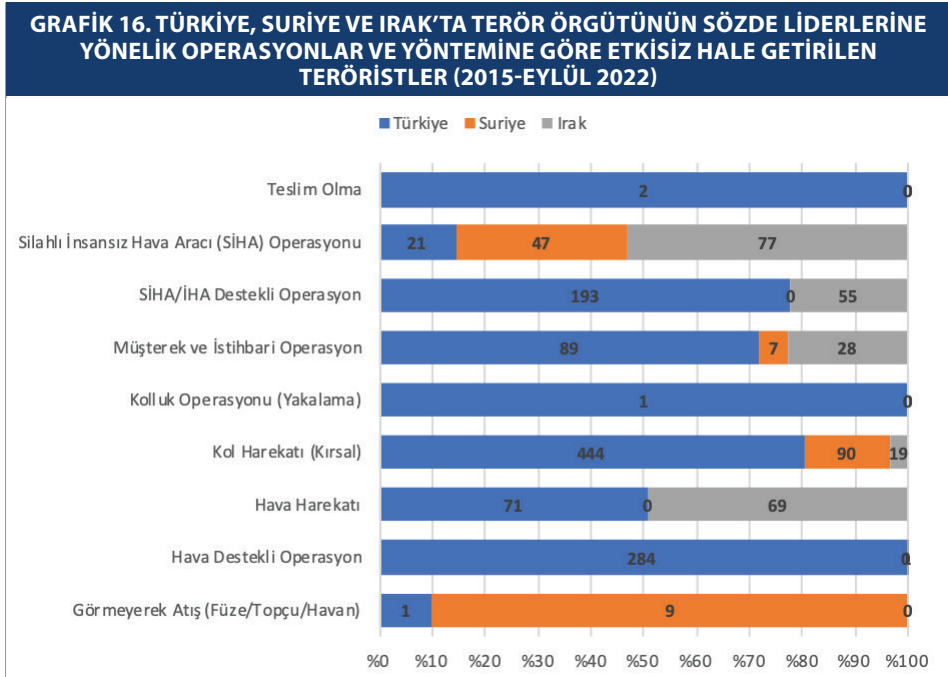
Türkiye, Suriye ve Irak sahalarında icra edilen terör örgütünün sözde liderlerini hedef alan operasyonların yöntemi incelendiğinde yüzde 41'inin kol harekatı, yüzde 19'unun hava destekli ve yüzde 17'sinin SİHA/İHA destekli olarak tatbik edildiği görülmektedir. Bu durum salt kara gücüne dayanmak yerine kara hareketlerinin hava gücüyle desteklendiğini doğrulamaktadır. Öte yandan operasyonların yüzde 8'i iç güvenlik (Emniyet Genel Müdürlüğü [EGM] ve Jandarma), silahlı kuvvetler (TSK) ve istihbarat (MİT) unsurlarının katıldığı müşterek ve özel operasyonlar şeklinde icra edilmiştir. Bu durum kurumlar arası koordinasyon ve iş birliğinde katedilen mesafeyi göstermekle birlikte özellikle terör örgütünün sözde liderlerini hedef alan operasyonlarda kurumların kabiliyet ve kapasite artırımını ile stratejik öncelik alanı hakkında da ipuçları vermektedir.

**GRAFİK 15. TÜRKİYE, SURİYE VE İRAK'TA TERÖR ÖRGÜTÜNÜN SÖZDE LİDERLERİNE YÖNELİK OPERASYONLARIN OPERASYON BİRİMİNE GÖRE DAĞILIMI (2015-EYLÜL 2022)**



Kaynak: www.tap-data.com

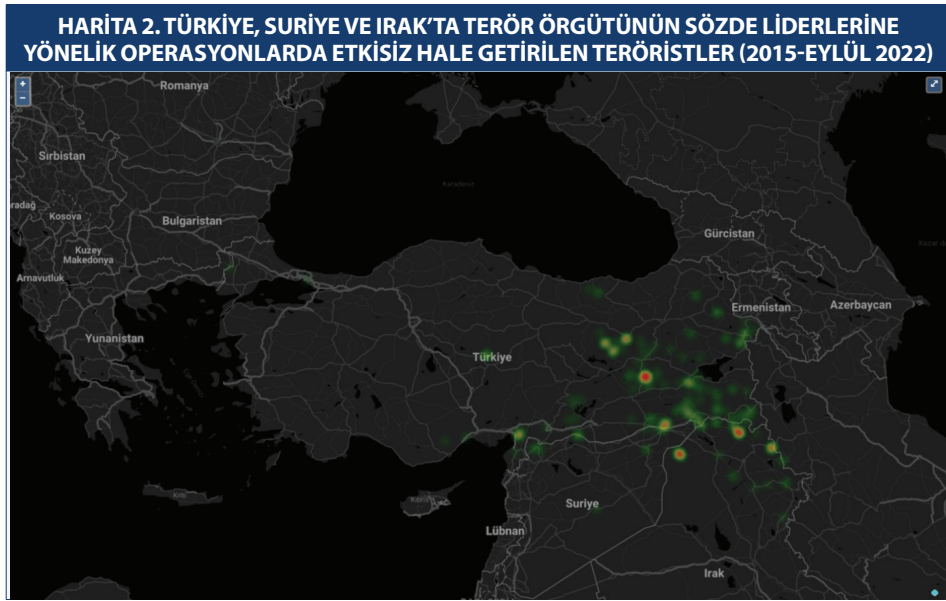
Terör örgütünün Türkiye'deki sözde lider ve önemli operatif kadrolarını hedef alan operasyonları yürüten birlik ve unsurların dağılımı incelendiğinde yüzde 34'ünün taktik askeri, yüzde 26'sının taktik polis ve yüzde 12'sinin özel operasyon birlikleri tarafından icra edildiği kaydedilmiştir. Türkiye sahasında yürütülen operasyonlarda kara unsurlarının öncelikli mücadele unsuru olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Öte yandan Suriye ve Irak sahalarında bir mücadele unsuru olarak kuvvetlerin dağılımı farklı bir şekilde resmedilmektedir. Suriye'de icra edilen operasyonların yüzde 56'sında özel operasyon birlikleri, yüzde 13'ünde taktik hava kuvvetleri ve taktik askeri birlikler ve yüzde 9'unda ise ateş destek birlikleri görev yapmıştır. Irak'taki operasyonların yüzde 62'sinde özel operasyon birlikleri, yüzde 33'ünde taktik hava birlikleri ve yüzde 5'inde taktik askeri birlikler görev yapmıştır. Irak ve Suriye sahalarında Özel Kuvvetler marifetiyle terörle mücadele operasyonlarının askeri koluna, MİT marifetiyle de istihbari koluna coğrafi derinlik kazandırılırken hava unsurlarından da sıklıkla mücadele unsuru olarak istifade edilmiştir.



Kaynak: TAP (www.tap-data.com)

Terör örgütünün sözde liderlerine yönelik operasyonlarda etkisiz hale getirilen teröristlerin dağılımı incelendiğinde Türkiye'de 1.106, Suriye'de 153, Irak'ta 249 olmak üzere toplamda 1.508 üst düzey terör örgütünün sözde lideri/deneyimli operatif unsuru etkisiz hale getirilmiştir. Türkiye'de 193 üst düzey terör örgütü-

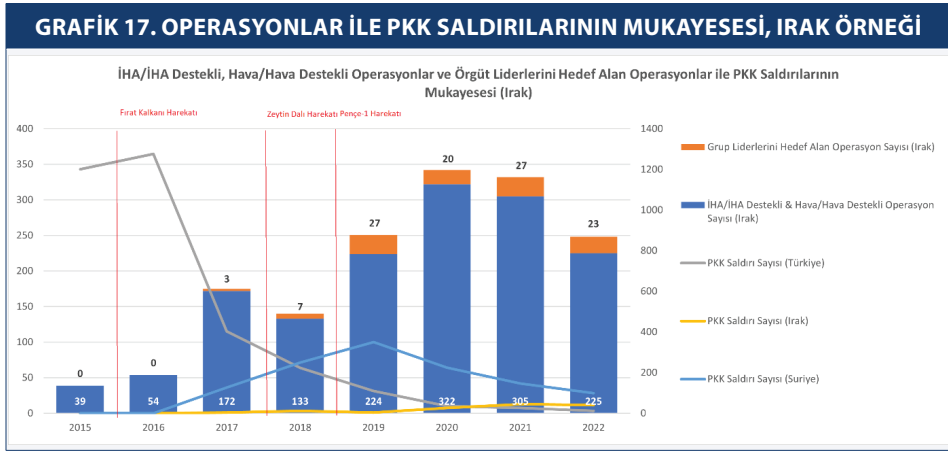
nün sözde lideri/deneyimli operatif unsuru SİHA/İHA destekli operasyon, 21'i ise SİHA operasyonu ile etkisizleştirilmiştir. Suriye'de 47'si SİHA operasyonu, Irak'ta ise 77'si SİHA ve 55'i SİHA/İHA destekli operasyonla etkisiz hale getirilmiştir. Terör örgütünün insan kaynağının imha edilmesinde kırsal operasyonlar önemiyetini korurken hava gücünün rolü son yıllarda giderek artmaktadır. Nümerik olarak hava gücü ve İHA desteğinin alındığı operasyonlarda güvenlik güçlerinin tahrip kapasitesinin de arttığı görülmektedir. Tüm bu etki ve sonucun alınmasında birbirini etkileyen bir dizi faktörün mevcudiyeti göz önünde bulundurulmalıdır. Güvenlik güçlerinin hassas vuruş ve imha kapasitesini artıran teknolojik gelişmeler ve kurumsal kapasite ve kabiliyet artırımıyla kazanılan operasyonel esnekliğin sağladığı taktiksel üstünlük bu faktörler arasında ön plana çıkmaktadır.



Kaynak: TAP ([www.tap-data.com](http://www.tap-data.com))

Terör örgütünün sözde lider kadrolarına yönelik operasyonların coğrafi analizi yapıldığında, Türkiye'de en fazla operasyonun Diyarbakır, Tunceli ve Şırnak illerinde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Bu illerde icra edilen operasyonlarda sırasıyla en fazla teröristin etkisiz hale getirildiği kaydedilmiştir. Irak'ta ise en fazla operasyonun Duhok, Erbil ve Ninova bölgelerinde gerçekleştirildiği ve sırasıyla en fazla teröristin etkisiz hale getirildiği kaydedilmiştir. Suriye'nin kuzeyinde ise operasyonların sıklıkla iki bölge oluşturmuş, Halep ve Haseke bölgelerinde en fazla terörist etkisiz hale getirilmiştir. Her ne kadar stratejik olarak terörle mücadele operasyonlarının odak merkezi Türkiye'nin dışındaki sahaya yayılmak istense de terör örgütünün sözde lider kadrolarının tasfiyesini hedefle-

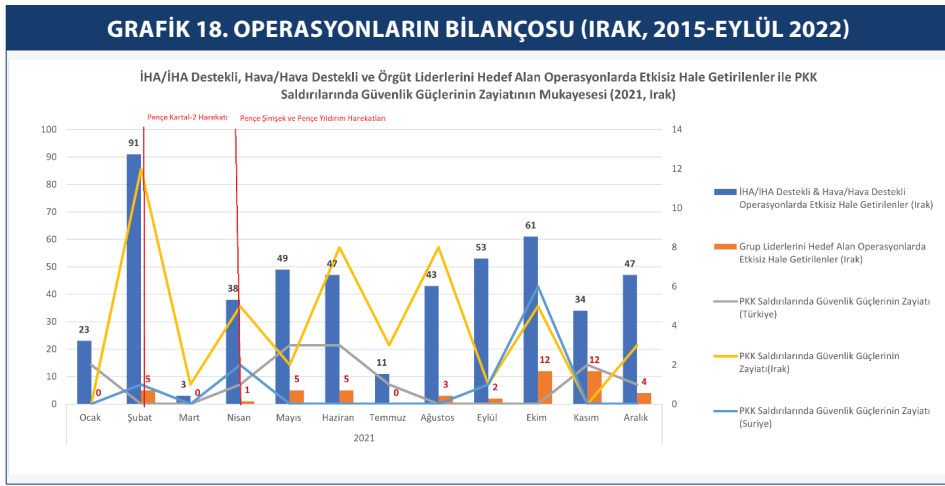
yen operasyonların nümerik çoğunluğunu Türkiye oluşturmaktadır. Bu durumun temel nedenlerinden biri Türkiye’de 2016, Irak’ta 2019 ve Suriye’de ise 2022’den itibaren terör örgütünün sözde liderlerini hedefleyen operasyonlarda nümerik artış ve yoğunluk tespit edilmesidir. Öte yandan Suriye sahasında terör örgütünün sözde lider ve operatif kadroların tespit, takip ve imhası kendi içerisinde birtakım zorlukları barındırmaya devam ederken Irak sahası da Türkiye’den sonra bu anlamda bir fırsata evrilmektedir.



Kaynak: TAP (www.tap-data.com)

İHA/İHA destekli ve hava/hava destekli terör örgütünün sözde lider kadrolarını hedef alan operasyonların sıklıkla tatbik edildiği Irak sahası bir örneklem olarak dikkatle incelendiğinde 2019, 2020 ve 2021 yıllarındaki operasyon yoğunluğu ile eş güdümlü olarak PKK’nın Irak’taki karşı saldırılarının da arttığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla operasyonların psikolojik etkisi göz önünde bulundurulduğunda PKK saldırılarının azalmasına dair bir beklenti var ise de mevcut veri ile bu gözlemlenmemektedir. PKK’nın saldırı yoğunluğundaki artışın ise sözde lider kadrolarının imha edildiği operasyonlara reaksiyon olarak vuku bulup bulmadığına dair yeterli veri bulunmamaktadır. Fakat terör örgütünün saldırı hacmini İHA/İHA destekli ve hava/hava destekli operasyonlara tepkisel olarak genişlettiğini tasdikleyen ölçülebilir veriler mevcuttur. Ancak terör örgütünün propaganda faaliyet alanı ve ekosistemi incelendiğinde farklı tiplerde kırsal alanda özellikle de Irak’ta TSK unsurlarına yönelik terör saldırılarını sıklıkla “intikam” söylemi bağlamına yerleştirdiği görülmektedir. Bu durum saldırıların Türkiye’nin artan terörle mücadele operasyonlarına bir reaksiyon olarak yapıldığına işaret etmektedir. Şiddetin vuku bulmasında herhangi bir azalma var ise de bu durumun kısa vadede cereyan ettiği ve coğrafi etki alanının dar olduğu

görülmektedir. Operasyonlar genellikle teröristlerin sayıca büyük rakamlarda kayıp vermesi ve hareket sahalarını kaydırmak zorunda kalmalarıyla sonuç bulmuştur. PKK saldırı hacmini genişlettiği saha hususunda dönemsel olarak farklı seçimlerde bulunmuştur. Irak sahasında tatbik edilen operasyonlara öncelikli Suriye olmak üzere Türkiye sahalarında da karşılık vermeyi denemiştir. Suriye'nin terör örgütünün saldırı hacmini genişlettiği bir fırsat alanı olmasında en temel etkenin, bölgenin mevcut güvenlik durumunun saldırı aktivasyonu için siyasi ve askeri elverişliliğini koruması olduğu varsayılmaktadır. Kısacası Irak'ta icra edilen İHA ve hava/hava destekli operasyonlar örgütsel şiddetin yönünün tayin edilmesinde itici bir etken olmuştur.



Kaynak: TAP ([www.tap-data.com](http://www.tap-data.com))

Irak sahasında 2021'de operasyon yoğunluğunun arttığı aylar ile terör örgütünün nitelikli insan kaynağının tahrip edildiği dönemler uyum göstermektedir. Benzer şekilde operasyon temposunun arttığı dönemler ile TSK'nın PKK saldırıları sonucunda zayıfladığı dönemler örtüşmektedir. Terör örgütü saldırı hacmini çoğunlukla Suriye sahasında genişletirken güvenlik güçleri kayıplarını ekseriyetle Irak sahasında vermektedir. Bu durumun Irak'ın terör örgütü ile güvenlik güçlerinin sıklıkla sıcak temas sağladığı bir terörle mücadele sahasına evrilmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Her ne kadar FKH, ZDH ve Barış Pınarı Harekatı alanlarını barındırsa da Suriye sahasında uzaktan müdahalenin taktiksel bir tercih olarak ön plana çıkması, güvenlik güçlerinin kayıplarını Irak sahasına nazaran azaltmaktadır. Irak sahasında İHA/İHA destekli ve hava/hava destekli operasyonlardan taktiksel üstünlük sağlansa da terörle mücadelenin bel kemiğini Özel Kuvvetler marifetiyle icra edilen yakın temas teşkil etmektedir.

## TÜRKİYE'NİN İHA KULLANMA STRATEJİSİNİN PKK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İHA'ların terörle mücadelede cerrahi bir araç haline gelmesinde konvansiyonel askeri hareketlere göre çok daha az ekonomik ve siyasi maliyetinin bulunması önemli bir etken olmuştur.<sup>64</sup> Bunun yanında son derece etkin ve tahrip edici olan bu platformun terör örgütünün sözde komuta kademesi, nitelikli insan kaynağı, ana materyal kaynakları ve operasyonel kabiliyetleri üzerindeki tesiri göz ardı edilmemelidir.

Terör örgütünün sözde komuta kademesinin tasfiyesine yönelik operasyonlarda aktif olarak kullanılan İHA'lar vasıtasıyla merkezi komuta kontrol kapasitesi tahrip edilmektedir. Terör örgütünün hiyerarşik yapısı birincil hedef olarak gözetilmekte, terör örgütü unsurlarını operasyonların ölümcül etkisinden sakınmaya sevk etmekte ve koordinasyon ile haberleşme problemlerine sebebiyet vermektedir.

Öte yandan nitelikli insan kaynağını hedef alan operasyonlarda üst düzey ve operasyonel unsurları imha edilen terör örgütü kritik teknik uzmanlık geliştiren unsurların niteliklerinden mahrum edilmektedir. Bu vesileyle terörle mücadelede psikolojik üstünlüğü elinde tutan Türkiye, eş zamanlı olarak terör örgütünün eylemsel kabiliyetleri ve eleman teminini de hedef almaktadır.

Dahası İHA'lar teröristlerin saklandıkları güvenli alanları (*safe haven*), finansal kaynakları, eğitim kamplarını ve silah depolarını tespit etmek ve yok etmek için de önemli bir avantaj sağlamaktadır. Zira İHA'lar engebeli arazilerde ya da dağlarda saklanan teröristleri veya mühimmat depoları, eğitim üsleri ve ikmal hatlarını ISR faaliyetleriyle tespit ve imha edebilmektedir. Bu nedenle İHA faaliyetlerinden kaçınabilmek ve korunabilmek amacıyla terör örgütü karşı mekanizmalar geliştirmek zorunda kalmaktadır.

Diğer yandan üst düzey ve operasyonel terörist unsurlara yönelik imha faaliyetlerinin amacı terör örgütü sözde liderliğinin potansiyel tehdidini azaltmaktır. Fakat imha operasyonları neticesinde örgütsel şiddetin seçiciliği açısından niteliğinin etkilendiği ortaya çıkmıştır. Başarılı bir imha operasyonu ile örgütsel liderlik tahrip edildiğinde şiddetin istikametinin sivil hedeflere yönlendirildiği ve hedef seçimlerinde terör örgütünün daha az ayırım gözetmediği tespit edilmiştir.

64 Javier Jordan, "The Effectiveness of the Drone Campaign against Al Qaeda Central: A Case Study", *Journal of Strategic Studies*, Cilt: 37, Sayı: 1, (2014), s. 4-29.

İmha operasyonlarının ayırım gözetmeyen örgütsel şiddeti teşvik ettiği ve terör örgütünü taktiksel bir transformasyona zorladığı düşünülmektedir.<sup>65</sup>

ABD'nin El-Kaide'ye yönelik İHA operasyonlarında lider kadrosu ve deneyimli elemanlarının aralarında bulunduğu çok sayıda teröristin etkisiz hale getirildiğini, bu durumun daha az deneyimli elemanların üst düzey kadrolara getirilmesine ve dolayısıyla terör örgütünün operasyonel hafızasının giderek azalmasına neden olduğunu iddia eden çalışmalar bulunmaktadır.<sup>66</sup> Terör örgütünün sözde liderlerine yönelik yürütülen İHA operasyonları terör örgütü üyelerinin devamlı saklanmalarına ve diğer örgüt elemanlarıyla iletişim metotlarında daha sıkı tedbirler almalarına da neden olmaktadır. Bu durum ise terör örgütü içerisinde sözde liderlere olan bağlılığın azalmasına ve düşük seviyedeki yöneticilerin daha fazla otonomi aramasına ve inisiyatif kullanmasına neden olmaktadır.<sup>67</sup> Buna ek olarak devamlı olarak saklanma ihtiyacı terör örgütü için güvenli alanların oluşturulması, militanların eğitilmesi ve terör örgütü içerisinde entegre olmasına da olumsuz bir etki oluşturmaktadır.<sup>68</sup> Benzer şekilde ABD'nin Pakistan'da aşiret bölgelerindeki İHA operasyonları, El-Kaide ve ona müzahir Tahrir-i Taliban Pakistan (TTP) ve Hakkani Ağrı gibi birkaç terör örgütünü hedef almıştır. ABD'nin Pakistan'da terör örgütünün liderleri ve kilit rollerdeki üyelerine yönelik İHA operasyonlarının konusu terör örgütlerinin saldırı düzenleme kabiliyetinde düşüşe neden olduğu görülmüştür. Bununla beraber artan İHA operasyonlarının bölgedeki terör şiddetinin azalması yönünde önemli bir katkı sunduğu da konu hakkında yapılan bazı ampirik araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır.<sup>69</sup>

### Organizasyonel Yapı ve Komuta Kademesi

İHA'lar ile terör örgütünün hiyerarşik organizasyonel yapısı ve komuta kademesi doğrudan hedef alınarak deneyimli elemanlar ve insan kaynağının azaltılması sağlanmaktadır.<sup>70</sup> Düzenlenen İHA operasyonları terör örgütlerinin devamlı saklanmasına ve tehdit altında hissetmesine, bu nedenle elemanlarının sürekli

65 Max Abrahms ve Jochen Mierau, "Leadership Matters: The Effects of Targeted Killings on Militant Group Tactics", *Terrorism and Political Violence*, Cilt: 29, Sayı: 5, (2017), s. 830-851.

66 Bryce Loidolt, "Were Drone Strikes Effective? Evaluating the Drone Campaign in Pakistan Through Captured al-Qaeda Documents", *Texas National Security Review*, Cilt: 5, Sayı: 2, (2022), s. 53-79.

67 Max Abrahms ve Philip B. K. Potter, "Explaining Terrorism: Leadership Deficits and Militant Group Tactics", *International Organization*, Cilt: 69, Sayı: 2, (2015), s. 311-342.

68 Daniel Byman, "Buddies or Burdens? Understanding the Al Qaeda Relationship with Its Affiliate Organizations", *Security Studies*, Cilt: 23, Sayı: 3, (2014), s. 431-470.

69 Johnston ve Sarbahi, "The Impact of US Drone Strikes on Terrorism in Pakistan", s. 203-219.

70 Farrow, "Drone Warfare as a Military Instrument of Counterterrorism Strategy".

yer değiştirmesine ve terör örgütü içerisindeki iletişim hatlarının zayıflamasına neden olmaktadır. Bu sayede İHA'lar terör örgütüne karşı psikolojik üstünlüğün ele geçmesini, terör örgütünün operasyonel kabiliyet ve esnekliğinin azalmasını sağlamaktadır.<sup>71</sup> Buna ek olarak cezalandırma ve caydırıcılık üzerine yapılan araştırmalar cezanın kesinliğinin şiddetinden daha caydırıcı bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir.<sup>72</sup> Terörist unsurlara yönelik İHA operasyonlarının kesinliği ve şiddeti de göz önüne alındığında terör örgütü üyeleri üzerinde psikolojik bir baskı oluşturması mümkün olmaktadır.

PKK'nın operasyonel kabiliyetlerinin azalmasında terör örgütünün sözde liderlerine yönelik SİHA ve İHA destekli katkısı oldukça önemlidir. Sözde liderlerin etkisiz hale getirilmesi deneyimli eleman eksikliğine neden olmakta ve terör örgütünün hafızasının adım adım silinmesini sağlamaktadır.<sup>73</sup> Bununla beraber alt kadrolarda yer alan ve operasyonel kabiliyeti bulunmayan militanların üst kadrolara geçtiği görülmekte, dolayısıyla bu durum terör örgütünün gerçekleştirdiği eylemlerin niteliğinin azalmaya başlamasına ve karar alma kabiliyetinin körelmesine neden olmaktadır.

Dahası sözde liderlerin etkisiz hale getirilmesi terör örgütü içerisinde hiyerarşik yapının bozulması ve eylem kapasitesinin de azalmasına neden olmaktadır.<sup>74</sup> Zira terör örgütünün sözde liderleri eylem yapılacak sahalardan uzak noktalarda saklanmakta; terör örgütü üyeleriyle telsiz, mektup ve video gibi iletişim vasıtalarıyla bağlantı kurmaya çalışmaktadır. İletişimdeki kopukluklar sebebiyle emir komuta zincirinde aksaklıklar yaşanmakta ve terör örgütünün sözde yöneticilerinin alt kadrolar üzerindeki otoritelerinin sarsılmaya başladığı ortaya çıkmaktadır.<sup>75</sup> Zira iletişim bağlantılarının kesilmesi terör örgütünden kaçışların artmasını ve teröristlerin teslim olmasını hızlandırıcı bir etki göstermektedir. Dahası teröristler konumlarının tespit edilmesinden korktukları için mağaralardan çıkmadığı ve alt kadrodaki üyelerin örgüt içi otonomisinin arttığı, sözde liderlerin otoritelerinin ise sarsılmaya başladığı ifade edilmektedir.<sup>76</sup> Bu bağlamda örneğin terör

71 Byman, "Why Drones Work", s. 32-43.

72 William C. Bailey ve Ronald W. Smith, "Punishment: Its Severity and Certainty", *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, Cilt: 63, Sayı: 4, (1972).

73 Kemal Karadağ, "MİT'in Operasyonunda PKK/KCK'nın Sözde Üst Düzey Yöneticisi Etkisiz Hale Getirildi", Anadolu Ajansı, 14 Mayıs 2020.

74 Durdu Mehmet Özdemir, "2021 Türkiye Terörizm İndeksi: PKK", TAP, 11 Ocak 2022, <https://tap-data.com/article/2021-turkiye-terorizm-indeksi-pkk>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2022).

75 Karadağ, "MİT'in Operasyonunda PKK/KCK'nın Sözde Üst Düzey Yöneticisi Etkisiz Hale Getirildi".

76 "Terör Operasyonları PKK'nın İletişim Ağlarını da Kesti", Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 23 Ekim 2021, <https://www.icisleri.gov.tr/teror-operasyonlari-pkknin-iletisim-aglarini-da-kesti>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2022).

örgütünün sözde liderlerinden gelen emirlere uyulmadığı ve teröristler arasında sözde liderlere yönelik hoşnutsuzluğun ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Böylelikle PKK'ya ait olan ve deşifre edilen telsiz görüşmelerinde terör örgütü üyelerinin talimatları dinlemediği gözlemlenmiştir.<sup>77</sup> Dahası terör örgütü üyeleri artan kayıplardan dolayı kendi aralarında dahi silahlı çatışmalar yaşamaktadır. Zira PKK operasyonlar neticesinde deneyimli elemanlarını kaybetmeye başladığı için yeni üyeleri ön saflarda kullanmaya başlamış, terör örgütüne yeni katılan teröristlerin ise bu duruma isyan ettiği belirlenmiştir.<sup>78</sup>

---

<sup>77</sup> "Terör Örgütü PKK Çöküşte! 82 Terörist Daha Öldürüldü, Emir Komuta Zinciri Darmadağın...", *Sabah*, 19 Kasım 2020.

<sup>78</sup> "TSK'dan Açıklama: 'PKK'lılar Kendi Aralarında Çatışıyor'", CNN Türk, 15 Kasım 2016.

TABLO 4. ETKİSİZ HALE GETİRİLENLER ÖRNEKLEM											
Hedef Analizi				Operasyon Analizi				Stratejik Analiz			
Terör Örgütü	Terörist	Cinsiyet, Yaş, Doğum Yeri, Kod Adı	YDH*	Kategori	Faaliyet Alanı	Tarih	Konum	Tür	Ortam	Birim	Etki
PKK/KCK	Tuğba Tambahçeci	K, 29, Van, Evindar Kevek	✓	Turuncu	Terörist Operatif	2022.08.16	Van, Türkiye	İHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Devlet Taşır	K, 25, Van, Eylem Sipan	✓	Gri	Terörist Operatif	2022.08.16	Van, Türkiye	İHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Mehmet Şirin Özmez	E, 31, Diyarbakır	✓	Turuncu	Terörist Operatif	2022.08.16	Hakkari, Türkiye	İHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Necati Utku Kiraz	E	✓	Turuncu	Terörist Operatif	2022.07.17	Diyarbakır, Türkiye	İHA Destekli	Kırsal	EGM, Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	İzzettin İnan	E, 55, Malatya, Dersim Malatya	✓	Turuncu	Sözde Siyasi Lider, Eğitim Sorumlusu	2022.07.17	Gara, Irak	İHA	Kırsal	MIT	Operasyonel deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Osman Yıldırımçakar	E, 28, Van, Argeş Botan	✓	Turuncu	Sözde Örgüt Sorumlusu	2022.07.06	Van, Türkiye	İHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Şehmiran Karahan	K, 27, Mersin, Jıyan Eruh Miran	✓	Turuncu	Sözde Örgüt Sorumlusu	2022.07.06	Van, Türkiye	İHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Şükran Alp	K, 29, Mardin, Arin	✓	Gri	Sözde Kadın Sorumlusu ve Mayıncı	2022.06.19	Siirt, Türkiye	İHA Destekli	Kırsal	EGM, Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Mehmet Süleymanoğlu Dilşad	E, 32, Diyarbakır, Doktor Dilşad	✓	Turuncu	Sözde Orta Sahra Ape Musa Sorumlusu, Suikastçı	2022.06.17	Diyarbakır, Türkiye	İHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Operasyonel deneyimli eleman kaybı

PKK/KCK	Beraat Boztemir	E, 29, Adiyaman, Armanç Nesimi	✓	Gri	Terörist Operatif	2022.05.24	Osmaniye, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Hakim Bedri	E, 46, İnan, Agit-Kotol	✓	Yeşil	Sözde Amanos Sorumlusu	2022.05.24	Osmaniye, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Amanos'un teröristlerden arınması
PKK/KCK	Mehmet Halil Doğan	E, 25, Şırnak, Fırat	✓	Gri	Mayıncı	2022.05.23	Şırnak, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Mehmet Erdoğan	E, 51, Ağrı, Ahmet Rubar	✓	Kırmızı	Sözde Hakurk ve Avaşın Sorumlusu, Planlayıcı	2022.05.21	Mahmur, Irak	iHA	Kırsal	MIT	Operasyonel deneyimli eleman kaybı, alan kazanımı
PKK/KCK	Mehmet Doğan	E, 52, Şırnak, Dilhaz Gabar	✓	Mavi	Sözde Kerkük Cephesi Sorumlusu	2022.05.21	Süleymaniye, Irak	iHA	Kırsal	MIT	Operasyonel deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Faysal Yılmaz	E, 32, Hakkari, Rohat Dengdar	✓	Gri	Sözde Zap Sorumlusu	2022.05.19	Zap, Irak	iHA Destekli	Kırsal	TSK	Olası saldırı önleni, deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Ayhan İnalhan	E, 36, Diyarbakır, Mirza	✓	Turuncu	Terörist Operatif	2022.05.18	Metina, Irak	iHA Destekli	Kırsal	TSK	Eleman kaybı
PKK/KCK	Semih Sayılğan	E, 29, Bitlis, Reber	✓	Turuncu	Sözde Hakkari Sorumlusu	2022.04.28	Hakkari, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Betül Diler	K, 21, Erzurum, Elif Avesta	✓	Gri	Terörist Operatif	2021.12.15	Mardin, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı

PKK/KCK	Deniz Orak	K, 36, Mardin, Hira Ulaş	✓	Yeşil	Sözde Eyalet ve Sivil Savunma Birlikleri (YPS) Sorumlusu	2021.12.15	Mardin, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Operasyonel deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Mervan Bedel	E, Diyar	✓	Kategorisiz	Sözde Sincar Sorumlusu	2021.12.07	Sincar, Irak	SIHA	Kırsal	MIT	Operasyonel deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Erhan Mingsar	E, 33, Kars, Soreş Kars Roni	✓	Turuncu	Terörist Operatif	2021.11.22	Bitlis, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Leyla Şeyho	K, Bilinmiyor, Baharin Afrin	✓	Yeşil	Sözde Kadın Sorumlularından	2021.11.22	Bitlis, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Ali Haydar Kaytan	E, 69, Tunceli, Fuat	✓	Kırmızı	PKK'nın Kurucularından	2021.11.18	Tunceli, Türkiye	SIHA	Kırsal	MIT-TSK	Komuta kademesi tahribatı
PKK/KCK	Songül Özgün	K, 30, Mardin, Ruken	✓	Gri	Terörist Operatif	2021.10.23	Mardin, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Polis	Eleman kaybı
PKK/KCK	Veysel Akkuş	E, 36, Diyarbakır, Herdem Amed	✓	Gri	Sorumlu Düzeyde Faaliyet	2021.10.21	Siirt, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Firat Gizlenç	E, 25, Diyarbakır, Sıdar Farhin Amed	✓	Gri	Teröristlerin Sınırdan Geçişini Sağlamak ve EYP/Bomba Eğitimleri Vermek	2021.10.15	Şırnak, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Terör örgütünün lojistik ve eğitim kabiliyetinin azaltılması
PKK/KCK	Taybet Bilen	K, Şırnak, Şilan Gıyji	✓	Kategorisiz	Garadaki Sözde Kadın Terörist Sorumlusu	2021.10.08	Kerkük, Irak	SIHA	Kırsal	MIT	Eleman kaybı

PKK/KCK	Mehmet Hatip Artürk	E, Delil Siirt	✓	Kategorisiz	Sözde Kerkük Alan Sorumlusu	2021.10.01	Süleymaniye, Irak	SIHA	Kırsal	Kırsal	MIT-TSK	Operasyonel Kabiliyetin Tahrip Edilmesi
PKK/KCK	Engin Karaaslan	E, 63, Muş, Haydar Varto	✓	Kırmızı	PKK'nın Sözde Merkez Komite Üyesi	2021.09.28	Kamışlı, Suriye	SIHA	Kırsal	Kırsal	MIT	Komuta kademesi tahribatı
PKK/KCK	Mehdi Uysal	E, 24, Şırnak, Zagros Cudi	✓	Gri	Sözde Botan Eyaleti Sorumlusu	2021.09.22	Şırnak, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Mazlum Mat	E, 35, Şırnak, Kendal Cizir	✓	Turuncu	PKK/KCK'nın Sözde Özel Güç Birimi Sorumlularından	2021.09.19	Siirt, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Kırsal	MIT-TSK	Operasyonel deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Fidan Kurtpınar	K, 21, Van, Rojin Amed	✓	Gri	Botan Eyaletinde Suikastçı	2021.08.19	Van, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Hasan Said Hassan	E, Seyit	✓	Kategorisiz	YBŞ'nin Sözde Genel Sorumlusu	2021.08.16	Sincar, Irak	SIHA	Kırsal	Kırsal	MIT	Operasyonel deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Süleyman Öztürk	E, 25, Mardin, Cilo Reşo	✓	Gri	Terörist Operatif	2021.08.06	Mardin, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Kırsal	Polis, Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Ulaş Doğan	E, 43, Tunceli, Ulaş Dersim	✓	Kırmızı	Sözde Irak Öz Savunma Güçleri Genel Sorumlularından	2021.06.22	Kandil, Irak	SIHA	Kırsal	Kırsal	MIT	Operasyonel deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Hasan Adır	E, 59, Şırnak, Salih Cizre	✓	Kategorisiz	Sözde Mahmur Sorumlusu	2021.06.11	Mahmur, Irak	SIHA	Kırsal	Kırsal	MIT	Komuta kademesinde hiyerarşik yapının tahrip edilmesi

PKK/KCK	Selman Bozkur	E, 49, Batman, Doktor Hüseyin	✓	Kategorisiz	Sözde Mahmur Genel Sorumlusu, Eleman Temini ve Eğitim Faaliyetlerinde Görevli	2021.06.06	Mahmur, Irak	SIHA	Kırsal	MIT	Terör örgütünün eleman temininde ve eğitim kapasitesinin tahrip edilmesi
PKK/KCK	Selahattin Dede	E, 39, Hakkari, Zagros Glort	✓	Gri	Sözde Suriye- Irak Aktarım Sorumlusu	2021.05.29	Dohuk, Irak	SIHA	Kırsal	MIT	Operasyonel deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Aydın Şimşek	E, 44, Diyarbakır, Agit Bismil	✓	Kırmızı	Terörist Operatif	2021.05.18	Diyarbakır, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Halef Muhammed	E, 52, Suriye, Sofi Nurettin	✓	Kırmızı	Sözde Suriye Genel Sorumlusu	2021.05.17	Gare, Irak	iHA Destekli	Kırsal	MIT	Komuta kademesinin tahrip edilmesi
PKK/KCK	Mazlum Kizil	E, 25, Mardin, Agir Qoser	✓	Gri	Terörist Operatif	2021.05.08	Mardin, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Serhat Ericek	E, 26, Mardin, Rizgar Koçer	✓	Gri	Sözde Mardin Eyaleti Bogok Alanında Sorumlu	2021.05.08	Mardin, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Latife Hanibi	K, Bilinmiyor, Berfin Nucan	✓	Turuncu	Sözde Lice Bölgesi Kadın Sorumlusu	2021.04.29	Diyarbakır, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Operasyonel deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Aynur Ulugana	K, 32, Bitlis, Ronahi Tamara	✓	Mavi	Sözde Özel Güç Sorumlusu	2021.04.29	Diyarbakır, Türkiye	iHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı

PKK/KCK	Dilan Silinsin	K, 28, Manisa, Avent Feda	✓	Gri	Terörist Operatif	2021.04.29	Diyarbakır, Türkiye	IHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı
PKK/KCK	Suna Taş	K, 37, Siirt, Nujin Amed	✓	Kırmızı	Sözde Orta Saha Karargahında Kadın Sorumlusu	2021.04.29	Diyarbakır, Türkiye	IHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Operasyonel deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Dalokay Şanlı	E, Tunceli, Sinan Mirhan	✓	Kırmızı	PKK/KCK Sözde Yürütme Konseyi Üyesi	2021.04.24	Gare, Irak	SIHA	Kırsal	MIT	Komuta kademesinin tahrip edilmesi
PKK/KCK	Ömer Aydın	E, 34, Siirt, Renas Aydın	✓	Kategorisiz	Sözde Doğu Gücü Gümrük Sorumlusu	2021.03.29	Kandil, Irak	IHA Destekli	Kırsal	MIT-TSK	Uyuşturucu trafiği, insan ve silah kaçakçılığının engellenmesi
PKK/KCK	Hasan Mahmudi	E, 44, Erdabil, Hevram Havraman Ayyer	✓	Kırmızı	Sözde Mardin Genelinden Sorumlu	2021.03.29	Mardin, Türkiye	IHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Operasyonel deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Teyyüp Çam (Eyyüp Çam)	E, 37, Mardin, Reber Kurdistan	✓	Turuncu	Sözde Mardin Bağok Alan Sorumlusu	2021.03.29	Mardin, Türkiye	IHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Operasyonel deneyimli eleman kaybı
PKK/KCK	Kurban Pehlivan	E, Muş, Poyraz Bulanık	✓	Turuncu	Sözde Bitlis Bölgesinde Sorumlu	2021.01.11	Bitlis, Türkiye	IHA Destekli	Kırsal	Jandarma	Eleman kaybı

Kaynak: Türkiye's Enemy Killed in Action Dataset

\* Yüksek Değerli Hedef (high-value target)

## Nitelikli İnsan Kaynağı

Türkiye'nin gerek yurt içi gerek yurt dışında düzenlemiş olduğu terörle mücadele operasyonlarında çok sayıda PKK'lı terörist etkisiz hale getirilmiştir. Söz konusu operasyonlar hayatta kalan teröristlerin ölüm korkusu yaşamasına ve terör örgütünden kaçmak istemelerine neden olmaktadır. Örneğin güvenlik güçleri tarafından yakalanan Ö.T. adlı bir PKK'lı İHA operasyonları nedeniyle “yaşam şartlarının oldukça kötüleştiğini”, bu nedenle “bazı üyelerin örgütten kaçmak istediklerini” ve “örgüte katılımın da giderek azaldığını” ifade etmiştir. Dahası terör örgütü içerisindeki baskı ve zor şartlardan ötürü intihar vakalarının yaşandığını ve bu olayların saklı tutulmaya çalışıldığını da eklemiştir.<sup>79</sup>

Bir başka örnekte ise TSK'ya teslim olan M.D. adlı bir PKK'lı terör örgütü içerisinde “İHA'lardan nasıl saklanmaları gerektiği konusunda eğitim aldıklarını” belirtmiş ve İHA'ların bölgedeki etkinliğinden ötürü terör örgütünün üyelerinin sürekli panik içerisinde olduklarını söylemiştir.<sup>80</sup> Zira gerek yurt içi gerekse yurt dışında terör örgütü üyelerinin bulunduğu bölgeler aktif olarak İHA'lar ile izlenmekte ve elde edilen bilgiler ışığında operasyonlar düzenlenerek belirlenen teröristler etkisiz hale getirilmektedir.

İHA'lar nedeniyle artan ölüm korkusu ve rahat hareket edememek terör örgütü üyeleri arasında psikolojik sorunların ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Örneğin TSK'ya teslim olan K.M. adlı bir PKK'lı ifadesinde operasyonlar sırasında mağaralarda günlerce saklanmak zorunda kaldıklarını, bu nedenle psikolojik zorluklar yaşadıklarını ifade etmiştir.<sup>81</sup> Benzer şekilde Yunanistan'a giderken yakalanan O.Z. adlı bir başka PKK'lı çok sayıda terör örgütü üyesinin öldürülmesinin kalan üyelerin psikolojisini olumsuz etkilediğini söylemiştir.<sup>82</sup> Ayrıca söz konusu korku yalnızca alt düzey terörist unsurlar arasında değil terör örgütünün sözde yöneticileri arasında da görülmektedir.<sup>83</sup> Bununla beraber sınır güvenliği için kullanılan İHA'lar Türkiye'ye Irak ve Suriye üzerinden girmek suretiyle PKK'ya katılmayı amaçlayan kişileri tespit ederek terör örgütünün eleman temin etmesini de engellemektedir. Bu nedenle terör örgütü farklı güzergahlar aracılığıyla Türkiye sınırları içerisine girmeye çalışmaktadır. Bu amaçla Türkiye'nin doğu ve güney-

79 “İHA ve SİHA'lar, PKK'nın Psikolojisini Bozdu”, Anadolu Ajansı, 18 Mayıs 2019.

80 “İHA ve SİHA'lar, PKK'yı Psikolojik Olarak Perişan Etti”, Anadolu Ajansı, 1 Şubat 2019.

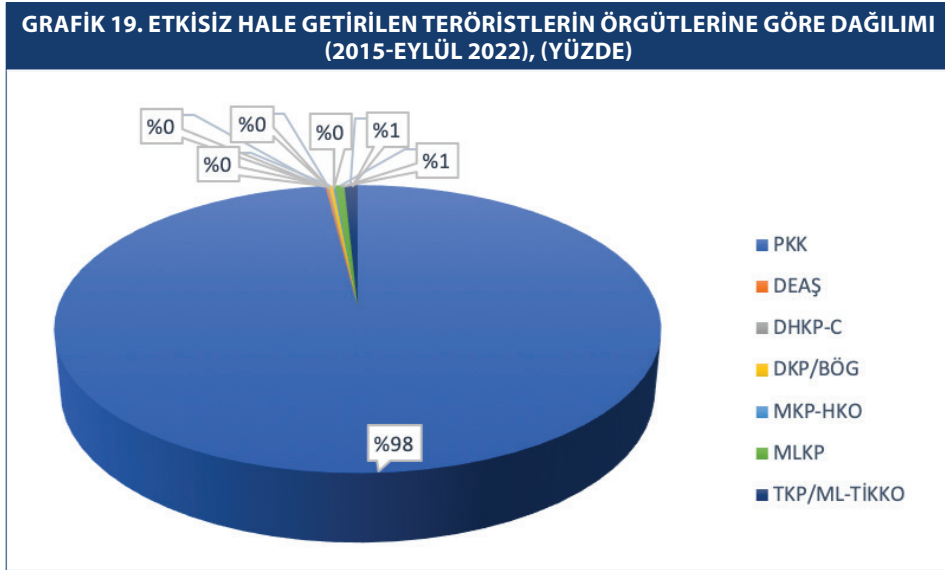
81 Hasan Namlı, “Örgütten Kaçıp Teslim Olan Kişi Yaşadıklarını Anlattı”, Anadolu Ajansı, 27 Ağustos 2020.

82 Hakan Mehmet Şahin, “İHA'lar PKK'nın Hareket Alanını Sıfıra İndirdi”, Anadolu Ajansı, 26 Haziran 2019.

83 Muhammed Nuri Erdoğan, “Terör Örgütü PKK'da Tepeden Tırnağa Korku ve Panik Havası Hakim”, Anadolu Ajansı, 6 Aralık 2020.

doğu sınırlarında istediği boşluğu bulamayan PKK eleman temin edebilmek için Avrupa ülkelerini kullanmaya başlamıştır.<sup>84</sup>

Türkiye's Enemy Killed in Action Dataset'in kayıt altına aldığı 2015-2022 arasında düzenlenen 408 terörle mücadele operasyonunda etkisiz hale getirilen ve kimliği açık verilerle belirlenen 853 teröriste dair veriler mercek altına alındığında, 836'sının PKK terör örgütü, birinin DEAŞ, birinin DHKP-C, ikisinin DKP/BÖG, birinin MKP-HKO, beşinin MLKP ve yedisinin TKP/ML-TİKKO mensubu olduğu belirlenmiştir. Söz konusu rakam 2015-2022 arasında etkisiz hale getirilen teröristlerin tamamını değil sadece kimliği tespit edilen ve hedef olarak belirlenerek (*targeted killing*) etkisiz hale getirilenleri ifade etmektedir.<sup>85</sup> Ayrıca söz konusu sayı Türkiye'nin terörle mücadelesinde PKK ile mücadelenin birincil ehemmiyete sahip olduğunu göstermektedir. Öte yandan veri seti Türkiye'nin halen geleneksel terör tehditleriyle karşı karşıya olduğunu kanıtlamaktadır. PKK/KCK, DHKP-C (Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi), TKP/ML-TİKKO (Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist), MLKP (Marksist-Leninist Komünist Parti) ve MKP-HKO (Maoist Komünist Parti) gibi geleneksel terör örgütleri halen kadrolarını korumakta ve insan güçlerini harekete geçirebilmektedir.

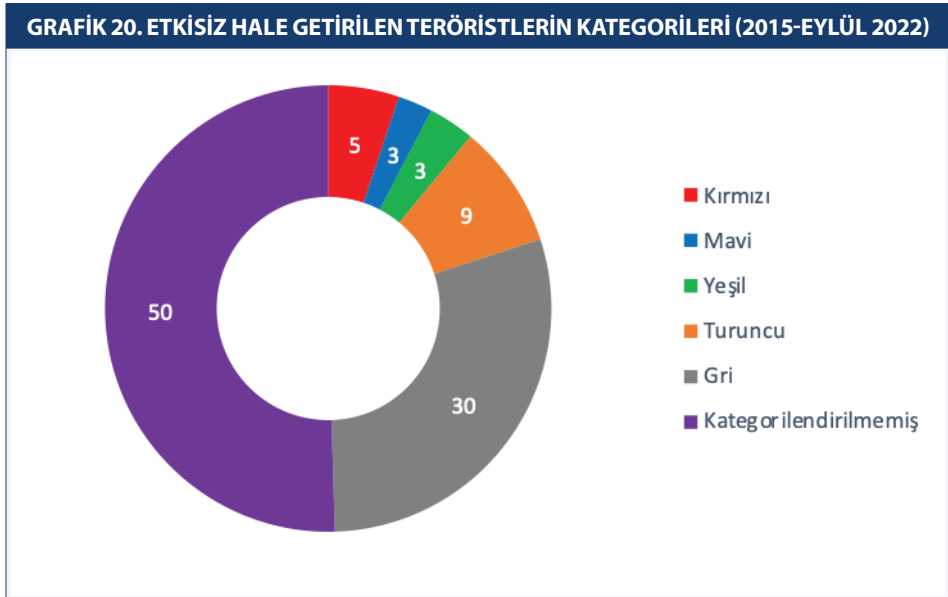


Kaynak: Türkiye's Enemy Killed in Action Dataset

84 Adsız Günebakan, "Yurt İçinden Katılım Bulamayan Terör Örgütü PKK, Yüzünü Avrupa'ya Çevirdi", Anadolu Ajansı, 7 Mayıs 2021.

85 Burada bahsedilen operasyonlar arasında İHA operasyonları ağırlıklı olmak üzere diğer operasyon türleri de kaydedilmiştir. Ana hedefin kimliğinin belirli olması esas alınmıştır. Ana hedefin yanında beraberindeki kimliği belirli hedefler de kaydedilmiştir.

İçişleri Bakanlığı “terörden arananlar” listesinde kırmızı kategoride yer alan teröristlerin yerlerinin tespit edilmesi durumunda 10 milyon TL, mavi listede 3 milyon TL, yeşil listede 2 milyon TL, turuncu listede 1 milyon TL ve gri listede ise 500 bin TL'ye kadar ödül vermektedir. Etkisiz hale getirilen PKK'lı teröristlerin kategorileri incelendiğinde yüzde 5'inin kırmızı, yüzde 3'ünün mavi, yüzde 3'ünün yeşil, yüzde 9'unun turuncu, yüzde 30'unun gri ve yüzde 50'sinin ise listede herhangi bir kategoride yer almadığı veya kategorisinin bilinmediği tespit edilmiştir. Terörden arananlar listesi, faaliyetleri bilinen kimi önemli terörist unsurların tespit edilerek etkisiz hale getirilmesini ya da yakalanarak yargılamasını kolaylaştıran, terörist faaliyetlerin sürdürülmesinin önüne geçen, terör örgütlerinin hiyerarşik yapısından bağımsız olarak mensuplarını örgüt içi rollerine ve terörist faaliyetlerinin etki büyüklüğüne göre sıralayan bir listedir.<sup>86</sup> Arananlar listesi incelendiğinde gri kategoride yer alan teröristlerin daha çok operatif terör unsurları olduğu görülmektedir. Etkisiz hale getirilenlerin yüzde 30'unun gri kategoride yer alması terörle mücadele operasyonlarında çoğunlukla operatif unsurların etkisiz hale getirildiği çıkarımına sevk etmektedir.

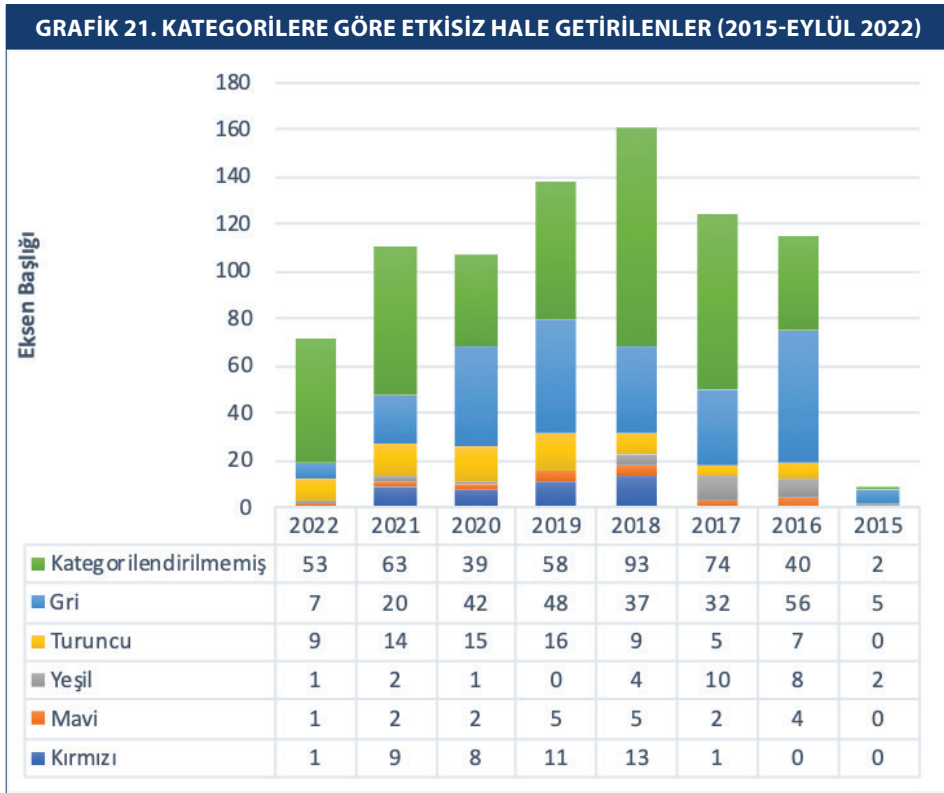


Kaynak: Türkiye's Enemy Killed in Action Dataset

Öte yandan yıllara göre PKK'lı teröristlerin etkisizleştirildiği operasyonlar incelendiğinde hedef olarak belirlenerek etkisiz hale getirilen teröristlerin

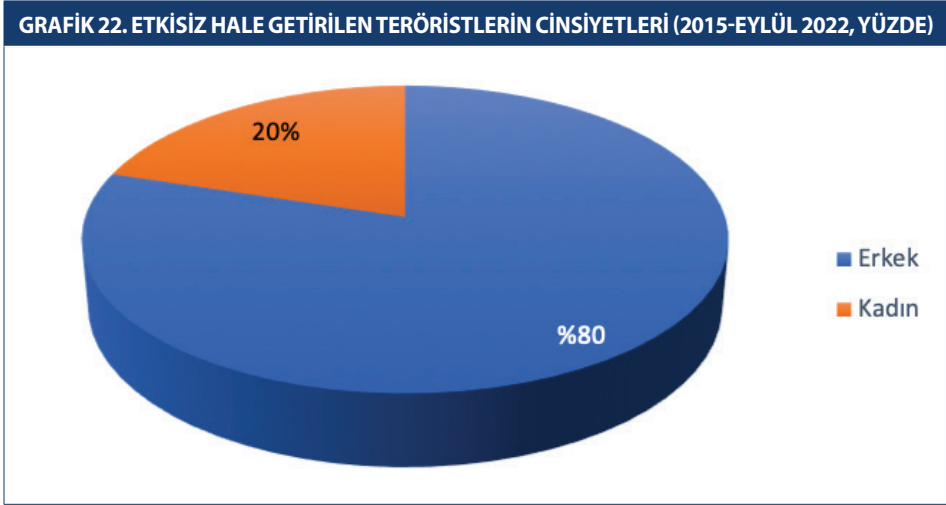
86 Pınar Demirci, *Türkiye'nin Terörden Arananlar Listesi*, (TAP Rapor, 2021).

yoğunluğunun 2016'dan itibaren artarak 2018'de zirveye ulaştığı ve 2019'dan itibaren ise bu sayıda kademeli bir azalma gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum Türkiye'nin 2016'dan itibaren artan sınır ötesi askeri hareketliliğiyle açıklanabilir. Dahası 2018'den itibaren terör örgütünün kurucu hafızası olarak da bilinen ve karar alma mekanizmalarında yer alan sözde üst düzey teröristlerin de etkisiz hale getirildiği anlaşılmaktadır. 2022'ye gelindiğinde bu konuda ciddi bir düşüşün gözlemlenmesi operasyonların sözde üst düzey kadroları Türk güvenlik güçlerinin askeri hareketliliği karşısında daha temkinli olmaya, güvenlik operasyonlarının açık hedefi haline gelmekten kaçınmaya ve gizlenmeye sevk etmesi nedeniyle söz konusu terörist unsurların tespitinin zorlaşmasıyla açıklanabilir.



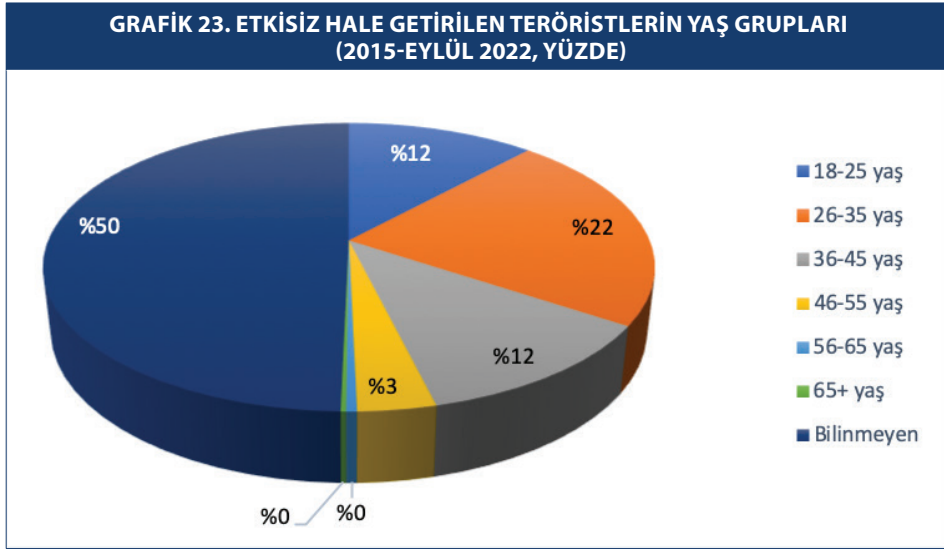
Kaynak: Türkiye's Enemy Killed in Action Dataset

Etkisiz hale getirilen PKK'lı teröristlerin cinsiyet dağılımı incelendiğinde yüzde 80'inin erkek olduğu görülmektedir. Bu durum kadın teröristlerin daha çok güvenlik güçleriyle temas hatlarının dışındaki faaliyetleri üstlendiği veya terör örgütünün eleman temini ve konuşlandırma stratejisinde seçici davrandığına dair bir ipucu niteliğindedir.



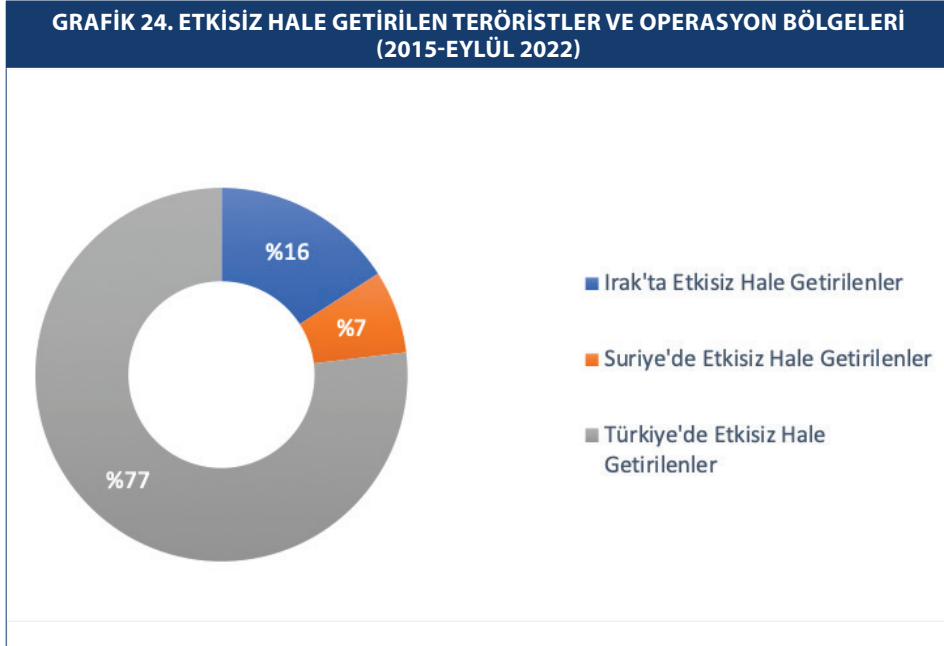
Kaynak: Türkiye's Enemy Killed in Action Dataset

Terörle mücadele operasyonlarının taktiksel ve stratejik etkinliğini artırmak amacıyla terör örgütlerinin nitelikli insan kaynağının imha edilmesine önem verilmiştir. Terör örgütünün 18-45 yaş arasındaki genç operatif kadrolarının imhası taktiksel bir etki doğurmakta ve bu nedenle ayrıca önem taşımaktadır. 2015-2022 arasında etkisiz hale getirilenlerin yüzde 12'sinin 18-25, yüzde 23'ünün 26-35 ve yüzde 12'sinin de 36-45 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Öte yandan 45 yaş üzeri deneyimli kadroların imha edilme oranlarının ise çok düşük olduğu görülmektedir. Bu durum güvenlik güçlerinin hedef belirlemede seçici ve stratejik davranmasıyla açıklanmaktadır. Örgüt içi karar alma mekanizmalarını etkileyebilecek kırmızı kategoride yer alan Engin Karaaslan, Ali Haydar Kaytan ve İsmail Özden gibi sözde üst düzey deneyimli hedeflerin imhasının taktiksel bir etkinin yanı sıra stratejik sonuçlar da doğurması önem arz etmektedir.



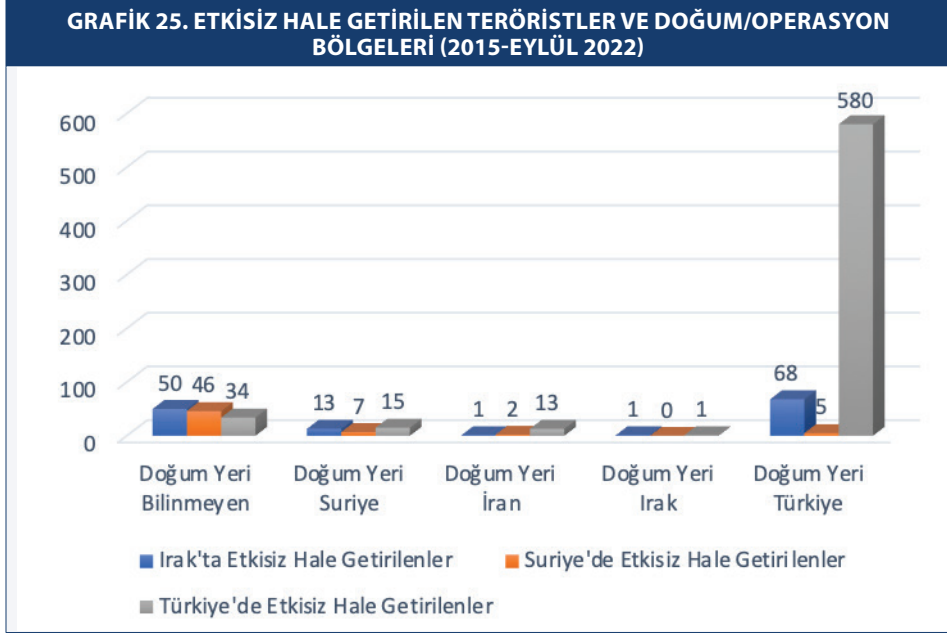
Kaynak: Türkiye's Enemy Killed in Action Dataset

Her ne kadar güvenlik güçlerinin sınır ötesindeki askeri etkinliği artsa da terörle mücadele operasyonlarının ağırlıklı olarak Türkiye'de icra edildiği görülmektedir. 2015-2022 arasında hedef alınarak etkisiz hale getirilen 836 PKK'lı teröriste yönelik operasyonların spesifik yerleri incelendiğinde operasyonların yüzde 77'sinin Türkiye sınırları içerisinde, yüzde 16'sının Irak'ın kuzeyinde ve yüzde 7'sinin de Suriye'nin kuzeyinde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

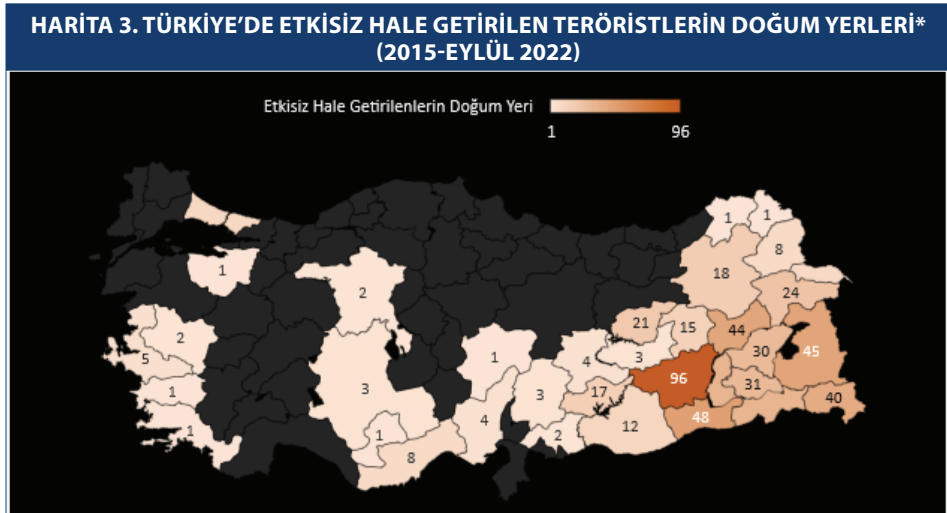


Kaynak: Türkiye's Enemy Killed in Action Dataset

Öte yandan doğum yeri Türkiye olan terörist unsurların çoğunlukla yurt içinde etkisiz hale getirildiği, bunu sırasıyla Irak ve Suriye'nin izlediği görülmektedir. Doğum yeri Suriye olan terörist unsurların Irak ve Türkiye'de etkisiz hale getirilmesi ise diğer bir bulgu olarak dikkat çekmektedir. Bu durum terör örgütünün mobilizasyon stratejisi hakkında da ipucu vermektedir.



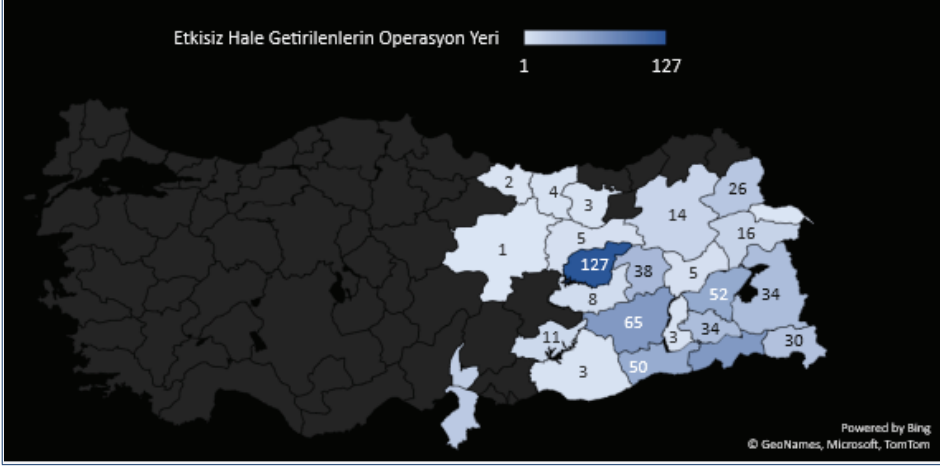
Kaynak: Türkiye's Enemy Killed in Action Dataset



\* Suriye, Irak ve İran doğumlular dahil edilmemiştir.

Kaynak: Türkiye's Enemy Killed in Action Dataset

#### HARİTA 4. TÜRKİYE'DE ETKİSİZ HALE GETİRİLEN TERÖRİSTLER VE OPERASYON BÖLGELERİ (2015-EYLÜL 2022)



Kaynak: Türkiye's Enemy Killed in Action Dataset

### Ana Materyal Kaynakları ve Operasyonel Kabiliyetin Azaltılması

PKK'nın finansal kaynakları, karargah, mevzi ve tahkimat alanları, eğitim kampları ve silah depolarına yönelik operasyonlar terör örgütünün eylem kapasite ve metodolojisini doğrudan etkilemektedir. Öyle ki terör örgütü İHA operasyonlarının askeri etki üstünlüğüne karşı taktiksel dönüşüm, kaçınma ve korunma mekanizmaları ile karşı saldırı taktikleri geliştirmek zorunda kalmıştır. Hava keşif sistemlerine yakalanmamak için silahlı grupların sayıca küçültülmesi, araziye ve olumsuz hava koşullarını uygun şekilde kullanarak elektro optik sistemlerin etkisini azaltmak amacıyla eylem için sis, pus, yoğun yağmur ve kar yağışı olan günlerin seçilmesi, tespit edilmeyi önlemek amacıyla folyo ve şemsiye gibi askeri standartların dışında açık pazardan temin edilebilen malzemelerin kullanılması söz konusu kaçınma mekanizmalarından birkaçıdır.

Örneğin terör örgütünün 9 Ağustos 2022'de yayımladığı dokümanda MİT'in özel operasyonları ve İHA'lara karşı önlem amacıyla Suriye'nin kuzeydoğusunda üst düzey askeri yetkililer dahil her türlü askeri personelin akıllı cep telefonu ve elektronik cihazlar kullanmasının yasaklandığı belirtilmiştir. Terör örgütünün sözde savunma bakanlığı, yasak kararını ihlal edenlerin telefonlarına el konulacağı ve 300 bin Suriye lirası para cezasına çarptırılacağını duyurmuştur. Hava saldırılarından korunmak için terör örgütü kadrolarının küçük yerleşim birimlerinden ayrılmaları ve şehirlerde büyük mahallelerde yaşamaları talimatı verilirken sözde lider kadrosundan akıllı telefon yerine klasik tuşlu telefon kullanmaları talep edilmiştir.<sup>87</sup>

<sup>87</sup> "Sincar'da Nokta Operasyon! PKK'nın Sözde Yöneticilerinden Bedirhan Abi Öldürüldü", *Milliyet*, 4 Eylül 2022.

Söz konusu operasyonların en önemli etkilerinden bir diğeri ise teröristlerin sürekli olarak saklanma ihtiyacı duymaya başlamasıdır. Bu durum İçişleri Bakanlığının terör arananlar listesinde kırmızı kategoride yer alan PKK'lı Fırat Şişman tarafından itiraf edilmiştir. Şişman terör örgütü üyelerine “teslim olun” çağrısında bulunmuştur.<sup>88</sup> Zira İHA'lar teröristlerin sığınakları, eğitim alanları, karargahları ve saklandıkları mağaralar da dahil olmak üzere buldukları her noktayı izleme kabiliyetine sahiptir. Bu nedenle terör örgütü üyeleri sabit bir konumda barınmamakta ve yerlerini değiştirmek zorunda kalmaktadır.<sup>89</sup>

Teslim olan teröristlerden bir diğeri O.Z. ise ifadesinde İHA'ların geldiği anlaşıldığı an örgütün operasyonlarını durdurduğunu ve Irak'ın kuzeyinden alınan şemsiyeler ile hareket ederek saklanmaya çalıştıklarını söylemiştir. Öte yandan termal kameralardan saklanmak maksadıyla kullanılan bu şemsiyelerin İHA'lar üzerinde işe yaramadığını ve bu nedenle şemsiye altında hareketsiz bekleyerek ya da mağaralara kaçarak İHA'lardan kurtulmaya çalıştıklarını anlatmıştır.<sup>90</sup> Bununla beraber teslim olan diğer teröristlerin ifadelerinde de İHA destekli hava operasyonları nedeniyle açık alanda barınmanın oldukça zor hale geldiği ve terör örgütü üyelerinin saklanmak zorunda kaldıkları itiraf edilmiştir. Jandarma Özel Harekat (JÖH) birliklerinin Bingöl'de ele geçirdiği ve iki kadın teröriste ait olduğu bildirilen günlüklerde ise operasyonlar neticesinde çok sayıda PKK üyesinin etkisiz hale getirildiği, operasyonların artan sıklığı nedeniyle sürekli saklanmaya çalıştıkları ve bu durumun morallerini önemli ölçüde bozduğu ifade edilmiş, tek amaçlarının sadece hayatta kalmaya çalışmak olduğu belirtilmiştir. Bu durum terör örgütü içerisinde umutsuzluk ve moral bozukluğu oluşturmakta, yeni bir eylem planlamaktan ziyade günü kurtarmaya çalışmalarına neden olmaktadır.<sup>91</sup> Bununla beraber PKK, İHA'lar nedeniyle eylem yapmakta zorlanmaya başlamış, bu nedenle baskın, pusu ve sızma gibi saldırılar yerine uzak noktalardan keskin nişancı, ATGM ve havan saldırılarıyla güvenlik güçlerini taciz etmeye başlamıştır.<sup>92</sup>

İHA'ların oluşturduğu endişe terör örgütünün alt kadrolarında olduğu gibi sözde liderleri arasında da görülmektedir. Zira PBS News muhabiri Simona

88 Orhan Onur Gemici, “Yaralı Olarak Yakalanan Terörist Şişman, Örgüt Mensuplarına ‘Teslim Olun’ Çağrısında Bulundu”, Anadolu Ajansı, 19 Haziran 2021.

89 “Pençe-Kartal'ın Perde Arkası TRT Haber'de”, TRT Haber, 16 Haziran 2020.

90 Hakan Mehmet Şahin, “İHA'lar PKK'nın Hareket Alanını Sıfıra İndirdi”, Anadolu Ajansı, 26 Haziran 2019.

91 Muhammed Boztepe, “Teröristlerin Umutsuzluk ve Karamsarlığı Günlüklerine Yansdı”, Anadolu Ajansı, 29 Kasım 2019.

92 Ali Kemal Erdem, “SİHA ve Termal Kamera Korkusu PKK'ya Kıyafet Değiştirtti”, Independent Türkçe, 17 Ağustos 2020.

Foltyn PKK ile röportaj yapmak için Kandil'e gitmiş fakat terör örgütü sözcüsü İHA'lardan dolayı saklandığı yerden çıkamamıştır. Foltyn röportajında konuyla ilgili olarak "İHA'ların sürekli olarak gözetleme yapması PKK yöneticilerini saklanmaya zorluyor. Bu nedenle PKK sözcüsü ile röportaj için buluşma sağlanamadı" ifadelerini kullanmıştır.<sup>93</sup> Dahası PKK'lı teröristlerin İHA'ların sensörlerinden kaçabilmek için multispektral özellikli keskin nişancı kıyafetlerini kullandıkları ve terör örgütü kamplarında dahi bu kamuflajlar ile gezdikleri ortaya çıkmıştır.<sup>94</sup> PKK'nın yayımlanmış olduğu bir görüntüde terör örgütünün sözde lideri Murat Karayılan'ın söz konusu kamuflajlar ile kamera karşısına geçtiği görülmekte ve İHA'ların terör örgütü içerisinde oluşturduğu tehdit boyutunun sözde liderler arasında da hissedildiği anlaşılmaktadır.<sup>95</sup>

#### GÖRSEL 1. KAMUFLAJLI MURAT KARAYILAN VE TERÖR ÖRGÜTÜ ÜYELERİ



Kaynak: Milliyet

93 "Kandil'in Büyük Korkusu ABD Basınında: PKK'lı Yöneticiler Mağaradan Kafalarını Bile Çıkaramıyor", *Sabah*, 31 Aralık 2021.

94 "Son Dakika... SİHA Korkusu PKK'ya Bunu da Yaptırdı! Görüntüler Ortaya Çıktı", *Milliyet*, 21 Mart 2021.

95 "Son Dakika! Terör Örgütü PKK Üyelerini Özel Kamuflaj da Kurtaramadı!", *CNN Türk*, 3 Eylül 2020.

## TÜRKİYE'NİN İHA KULLANIMININ ASKERİ ETKİLERİ

Herhangi bir silah sistemi veya silahlandırılmış bir askeri platform için söylenebileceği gibi İHA'lar için de uzun vadede stratejik sonuçlar elde edebilecek veya kısa vadede sadece taktiksel sonuçlar üretebilecek araçlar oldukları tartışılmaktadır. İHA'ların kullanımı, uzun vadeli stratejik bir planlamadan ziyade dolanan mühimmat kapasiteleri, hassasiyetleri ve istihdam kolaylığı gibi birçok taktiksel faktör sebebiyle tercih edilmektedir. Dahası aktif bir terörle mücadele kampanyasına entegre edilen İHA'lar sivil ölümlerini en aza indirmeyi amaçlayan ayırt edici silah sistemleri olarak da vurgulanmaktadır.<sup>96</sup>

Dolayısıyla İHA'larla gerçekleştirilen imha operasyonlarının stratejik etkilerini anlamak, Türkiye'nin terörle mücadele hedeflerini yorumlamayı da gerektirmektedir. Türkiye'nin terörle mücadele stratejisinin nasıl çerçeveslendiği, bu konuda istifade edilen İHA'lardan beklenen askeri ve siyasi sonucu da etkilemektedir. Eğer beklenen sonuç PKK ve bileşenlerinin stratejik askeri ve politik yenilgisiyle organizasyonel faaliyetleri ve yapısının çöküşü ise terörle mücadelede İHA kullanımı neticesinde uzun vadede ancak benzer bir stratejik etkinin gerçekleşmesi beklenmelidir. Fakat tarihsel olarak çok az sayıda terör örgütünün sözde liderlerinin tasfiyesi neticesinde terörist faaliyetlerini durdurduğu veya sona erdirdiği unutulmamalıdır. Öte yandan eğer amaç düşman unsurun baskılanması neticesinde PKK şiddetinin yönünü tayin etmek ve örgütsel faaliyetlerini Türkiye'den uzaklaştırmak ise mevcut veriler ışığında nispeten bu stratejik hedefin gerçekleştiği, terör örgütü kaynaklı yakın tehditlerin ülke sahasından uzaklaştırıldığı söylenebilmektedir.<sup>97</sup> Son olarak stratejik hedef Türk halkının emniyet ve güvenliğini temin etmek ise İHA operasyonlarının belirli alanlardaki genel şiddet seviyesini azalttığı veriler ışığında ifade edilebilir. Fakat bu durumun kısa vadeli ve dar bir coğrafi alanı kapsayabileceği akılda tutulmalıdır.

Öte yandan İHA'ların terörle mücadelede belirleyici bir rol üstlenmesinin bazı askeri norm ve uygulamalar üzerinde dönüştürücü bir etkisinin olduğu varsayımından yola çıkarak şu üç alandaki olası askeri etkiyi ifade etmekte fayda vardır. Birincisi İHA'ların ofansif bir avantaj ve üstünlük sağladığı savunulmaktadır. İHA'ların hava-kara görevlerini gerçekleştirmedeki başarısı ve bunun düşman unsur üzerindeki yıpratma oranı, çatışan tarafların askeri alandaki göreceli be-

96 Audrey Kurth Cronin, "The Strategic Implications of Targeted Drone Strikes for US Global Counterterrorism", *Drones and the Future of Armed Conflict: Ethical, Legal, and Strategic Implications*, ed. David Cortright, Rachel Fairhurst ve Kristen Wall, (Chicago Scholarship Online, Chicago: 2015).

97 Sibel Düz, *Türkiye'nin PKK Terörüyle Mücadele Stratejisi: Bastırma ve Yok Etme*, (SETA Rapor, İstanbul: 2022).

ceri, yeterlilik ve yeteneklerini göstermektedir.<sup>98</sup> İHA'ların etkin kullanımı sadece savunma sanayii yatırımlarının ortaya çıkardığı bir netice değil askeri profesyonelleşme ve yetkinliğin artmasının da bir sonucu olarak tezahür etmektedir. İHA'ların modern savaş alanındaki mesafeyi ortadan kaldırarak sınırsız güç projeksiyonunun önündeki fiziksel engelleri kaldırdığı hatta düşman unsurla mevcut asimetriyi derinleştirdiği de ifade edilebilir. Öte yandan Türkiye bir hava gücü olarak İHA kullandığında PKK'yı mevcut asimetriyi en aza indirmek için yeni yöntemler kullanmaya (çoğunlukla hava gücüne erişim ya da yerden havaya saldırı yapabilecek sofistike silah, *anti-drone* sistemleri vb. kullanımına) zorladığı da tartışılabilmektedir.

İkincisi, İHA'ların etkin kullanılabilmesi için başta komuta kontrol ve iletişim teknolojik altyapısı olmak üzere tamamlayıcı teknolojik unsurlara ihtiyaç duyulmakta; gelişmiş radar, sensör, ateş destek vasıtaları ve muharebe sistemleri gibi bazı entegre sistemlerin geliştirilmesi zorunlu olmaktadır.<sup>99</sup> Dolayısıyla İHA'ların ileri askeri teknolojileri kullanabilme eğilimini geliştirdiği ifade edilebilmektedir.

Son olarak her ne kadar teorik olarak İHA kullanımının uzaktan askeri müdahaleyi ya da uzun menzilli hassas operasyonları elverişli hale getireceğinden, konvansiyonel kara operasyonlarında yakın muharebeyi işlevsiz kılacağı dolayısıyla bu konuda yetkin olabilmek için kapasite ve yetkinlik artırımını da önemsiz hale getireceğinden bahsediliyorsa<sup>100</sup> da Türkiye'nin askeri varlık gösterdiği veya gösterebileceği alanlarda İHA'ları stratejik olarak tercih ettiğinin altı çizilmelidir. İHA'lardan destekleyici bir teknolojik varlık olarak istifade edilen operasyonlarda ana unsurun Özel Kuvvetler ya da MİT'in saha personeli olduğu, dolayısıyla yakın muharebe kapasitesi ve yetkinliğinin halen geçerliliğini koruduğu düşünülmektedir.

98 Antonio Calcara, Andrea Gilli, Mauro Gilli, Raffaele Marchetti ve Ivan Zaccagnini, "Why Drones Have Not Revolutionized War", *International Security*, Cilt: 46, Sayı: 4, (2022), s. 130-171.

99 Calcara, Gilli, Gilli, Marchetti ve Zaccagnini, "Why Drones Have Not Revolutionized War", s. 130-171.

100 Calcara, Gilli, Gilli, Marchetti ve Zaccagnini, "Why Drones Have Not Revolutionized War", s. 130-171.

## SONUÇ

---

İHA'lar gelişen askeri teknolojinin en gözde ürünlerinden biri olarak kullanım alanını giderek artırmaktadır. Özellikle terörle mücadele operasyonlarında taktiksel anlamda önemli bir kuvvet çarpanı olarak öne çıkması, esnek ve çok yönlü bir kullanım imkanı sağlaması, maliyet etkin bir çözüm olması ve terör örgütleri üzerindeki psikolojik tahribatı göz önüne alındığında güvenlik güçlerinin envanterinde nitelikli bir enstrüman olarak yerini almaktadır. Bununla beraber İHA'lara olan talepler ve ülkelerin giderek artan ihtiyaçları ise küresel İHA pazarının da büyümesini hızlandırmaktadır. Böylelikle ABD, Çin ve İsrail'in domine ettiği İHA pazarına Türkiye ve İran gibi aktörlerin de katıldığı görülmektedir. Özellikle Türk İHA'larının sahadaki başarısı Türkiye'nin bu pazarda yükselen bir güç olarak öne çıkmasına olanak tanımaktadır.

Terörle mücadele konusuna gelindiğinde ise İHA'lar TSK için önemli bir tamamlayıcı unsur olmuştur. Zira 2015'ten bu yana aktif olarak kullanılan bu araçlar istihbarat, keşif, gözetleme, hedef tespiti ve ofansif vuruş kabiliyetleriyle terör örgütünün tahkimat noktalarını imha etmekte, komuta kademesine yönelik operasyonlar ile sözde üst düzey yöneticilerinin tasfiyesinde kilit role sahip olmakta, operasyonel unsurları hedef alarak saldırı kapasitesini minimuma indirmekte, böylelikle terör örgütünün stratejik ve eylemsel kapasitesinin yok edilmesinde önemli bir çarpan olarak hizmet etmektedir. Ayrıca terör unsurlarının baskılanarak şiddetin yönünün tayin edilmesi ve terör örgütünün eylemlerinin Türkiye sahasından uzaklaştırılmasında da önemli bir paya sahip olmaktadır. Böylece

terörle mücadelenin yerinde ve ileride sürdürülerek ülke topraklarının güvende olmasını desteklemektedir.

Son olarak TAP verileri ışığında yapılan değerlendirmeler neticesinde Türkiye, Suriye ve Irak sahalarındaki terörle mücadele operasyonlarının operasyon tipine göre dağılımları İHA'ların güvenlik güçleri için birincil vuruş gücünden ziyade destekleyici bir unsur olarak görev yaptığını yansıtmaktadır. Zira operasyon tipine göre yapılan analizlerde Türkiye'de en fazla kol hareketi icra edilirken Suriye'de görmeyerek atışların (füze/topçu/havan) ve Irak'ta ise hava hareketlerinin ağırlıklı olarak gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. İHA'ların bu operasyonlarda tamamlayıcı bir role sahip olması operasyonu icra eden ana unsurların Özel Kuvvetler ve MİT'in saha personeli olduğunu ve terörle mücadelede yakın muharebenin devam ettiğini göstermektedir.

# TERÖRLE MÜCADELEDE İHA'LARIN ROLÜ VE ETKİLERİ ÜST DÜZEY PKK'LI TERÖRİST LİDERLERİN VE OPERATİFLERİN TASFİYESİ

SİBEL DÜZ, MUHAMMET İSMAİL ÜZEN

İHA'lar gelişen askeri teknolojinin en gözde ürünlerinden biri olarak kullanım alanını gün geçtikçe artırmaktadır. Özellikle terörle mücadele operasyonlarında taktiksel anlamda önemli bir kuvvet çarpanı olarak öne çıkması, esnek ve çok yönlü bir kullanım imkanı sağlaması, maliyet etkin bir çözüm olması ve terör örgütleri üzerindeki psikolojik tahribatı göz önüne alındığında güvenlik güçlerinin envanterinde nitelikli bir enstrüman olarak yerini almaktadır.

İHA'lar güvenlik güçleri için terörle mücadele operasyonlarında önemli bir tamamlayıcı unsur olmuştur. Zira 2015'ten bu yana aktif olarak kullanılan bu araçlar istihbarat, keşif, gözetleme, hedef tespiti ve ofansif vuruş kabiliyetleriyle terör örgütünün tahkimat noktalarını imha etmekte, komuta kademesine yönelik operasyonlar ile üst düzey yöneticilerin tasfiyesinde kilit role sahip olmakta ve operasyonel unsurlarını hedef alarak saldırı kapasitesini minimuma indirmektedir. Böylelikle terör örgütünün stratejik ve eylemsel kapasitesinin yok edilmesinde önemli bir çarpan olarak hizmet etmektedir. Ayrıca terör unsurlarının baskılanarak şiddetin yönünün tayin edilmesi ve terör eylemlerinin Türkiye sahasından uzaklaştırılmasında da önemli bir paya sahip olmaktadır. Böylece İHA'lar terörle mücadelenin yerinde ve ileride sürdürülmesini sağlayarak ülke topraklarının güvende olmasını desteklemektedir.